

Canoanele Sfântului Sinod al treilea ecumenic, dela Efes.

Canonul 1.

Fiindcă se cuvine ca și ceice absentează dela sfântul sinod și au rămas prin țară sau în cetate pentru oarecare pricină bisericească sau trupească să cunoască celece s'au hotărât la acesta facem cunoscut sfințeniei și dragostei voastre că dacă vreun mitropolit eparhial s'a desbinat de sfântul și ecumenicul sinod, și a trecut sau va trece în viitor la adunarea celor desbinați, sau a mărturisit sau va mărturisi învățătura lui Celestiu, acela nici decum nu poate acționa nimic împotriva episcopilor eparhiei, deoarece el chiar de acum prin acest sinod este exclus din toată comuniunea bisericească și este despoiat de toată stăpânirea. Va fi datoria episcopilor din eparhie și a mitropoliților de prin prejur, cari au credință ortodoxă, să-l scoată definitiv din treapta episcopicească.

— Dela sinodul dela Efes avem 9 canoane. Primele șase au fost date în ședința a șaptea, respective în cea de încheiere a sinodului (31 Iulie 431) și alcătuiesc sfârșitul scrisorii sinodului, care este adresată: «episcopilor, presbiterilor, diaconilor și întregului popor al tuturor provinciilor și cetăților». Scrisoarea se începe astfel: «Dupăce noi ne-am adunat la porunca împăratului în metropola Efesului, câțiva sau desbinat de către noi, fiind aproximativ treizeci și corifeul lor era Ioan, episcopul Antiohiei. Numele lor sunt următoarele: primul este însuși Ioan, episcopul Antiohiei din Siria, apoi Ioan al Damascului, Alexandru episcopul Apameiei ș. a. m. d. Ei nu sunt demni de a se bucura de stăpânire în Biserică, prin cece ar putea ajuta sau păgubi interesele altora, fără a mai aminti că sunt între ei și de ceice au fost chiar caracteriși, deoarece s'au infectat de doctrina falsă alui Nestorie și

Celestiu și au denegat să semneze împreună cu noi condamnarea lui Nestorie; pe toți aceștia sfântul sinod cu hotărîrea sa unanimă i-a privat de toată comuniunea bisericească și le-a luat toate drepturile de a putea săvârși orice funcțiune sfântă...» Apoi urmează în rând șase canoane. Canonul al *șaptelea* s'a dat în ședința a șasea (22 Iul.), când Harisie, presviterul și economul Bisericii din Philadelphia, a făcut reclamație împotriva unui Iacov oarecare, carele pe mulți din Philadelphia i-a atras la eresul lui Nestorie. Canonul al *optulea* s'a dat în ședința a șaptea în urma reclamației episcopilor din Cipru, Riginus, Zinon și Evagrie, împotriva episcopului Antiohiei, care voia să supună jurisdicției sale Biserica autocefală a Ciprului. Canonul al *nouălea* este scrisoarea acestui sinod către sinodul din Pamfalia din prilejul renunțării episcopului Eustatie la scaunul episcopesc. Primele șase canoane se referă mai ales la evenimentele de atunci, produse prin eresul lui Nestorie. Din cauza aceasta la rigoare nu se referă direct la disciplina bisericească. Ne vom strădui să descoperim într'însele ceace așinge mai de aproape dreptul bisericesc și să dăm acestei părți atenția cuvenită.

Sinodul acesta a fost convocat pe Rusaliele anului 431, adică pe 7 Iunie, pe care zi a căzut în acel an Rusaliele. La timpul fixat s'au prezentat factorii mai de căpetenie din acel timp: Ciril al Alexandriei și toți episcopii ortodocși, cari au putut veni și ale căror nume le găsim semnate în actele sinodului. Ioan al Antiohiei și-a amânat venirea, deoarece era aderent al lui Nestorie și voia să împiedice condamnarea lui Nestorie. După multă așteptare sinodul ortodocșilor în fine și-a deschis ședințele și fără de Ioan și a dat cunoscuta condamnare asupra lui Nestorie¹⁾. Mai târziu a sosit și Ioan cu episcopii săi. Ioan, simulând că este ofensat din cauză că sinodul și-a început lucrările fără dânsul și a condamnat pe Nestorie, fără să-l asculte pe dânsul și pe episcopii săi, s'a întrunit cu episcopii săi într'un sinod separat, a pronunțat anularea sinodului, care și-a ținut ședințele sale sub președinția lui Ciril, a anulat hotărîrile ațeluia și a declarat scos din scaun pe Ciril și pe Memnon, mitropolitul Efesului, carele era al doilea luptător al ortodoxiei²⁾. Era natural ca aceasta să pro-

1) Vezi A. S. E. I. 592.

2) Vezi A. S. E. I. 644.

ducă turburări nouă în Biserică, și într'adevăr le-a și produs, în-
tărind partidul ereticilor — deoarece mulți nestorienii au trecut de
partea lui Ioan. Sinodul ortodocșilor spre a împiedica urmările
dezaastroase ale acestei situații, după ce a epuizat toate mijloacele
pașnice, a declarat că sinodul lui Ioan și al aderenților săi este
o adunare de apostazi (της ἀποστασίας συνέδριον, apostasiae seu
defectionis consessus ac conventiculum) și a pronunțat înainte
de toate caterisirea lui Ioan al Antiohiei, carele este a se înțe-
lege sub cuvintele din canon: Μητροπολίτης της ἐπαρχίης și pe
carele îl pedepsește cu hotărîrea tuturor păstorilor ortodocși ca
pe un ἀνεύρογγτον — apoi și pe toți episcopii, cari au fost părtași
la acea nelegiuire »ca pe unii« — după cuvintele lui Zonara —
»cari pe față sau în ascuns aprobă învățătura lui Nestorie¹⁾.

Sinodul dela Efes, când a dat hotărîrea aceasta, a avut în
vedere norma de drept bisericesc, după care stăpânirea ierarhică-
bisericească numai atunci este deplină și are putere legală, dacă
funcționează în limitele legilor determinate și dacă ceice exercită
această stăpânire se supun cu strictețe legii și învățăturii orto-
doxe, — pe când dela clipa, în care stăpânirea se abate dela
lege și depășește limitele precise, fixate prin lege, ea își pierde
toate drepturile sale. Când vom examina canoanele sinodului ținut
la Constantinopol în anul 861, vom vedea cât de mare putere
avea în Biserică această normă. Sinodul dela Efes, afară de
această normă generală, ține seama și de alta, după care un
mitropolit se judecă de către un sinod alcătuit nu numai din
episcopii din circumscripția mitropolitului înculpat, ci care este
alcătuit din toți episcopii circumscripției sale și din mitropoliții cei
mai apropiați. Cuvintele canonului: «Va fi datorია episcopilor din
eparhie și a mitropolițiilor de prin prejur, cari au credința ortodoxă,
să-l scoată definitiv din treapta episcopicească» arată că Părinții
sinodului dela Efes voiesc să indice prin aceasta sinodul, care
în istoria bisericească este cunoscut sub numirea de ἡ σύνοδος
της διοικήσεως.

Sinodul diecezan este adunarea mitropolițiilor și episcopilor
dintr'o Biserică autocefală, cari se adună la chemarea căpeteniei
respectivei Biserici autocefale cu scopul ca, sub președinția acestuia,
să desbată și să aducă hotărîri referitoare la chestiunile bisericești,

¹⁾ Comentarul acestui canon în Sint. At. II, 193.

cari trec peste competența sinodului eparhial (mitropolitan) și cari au vigoare pentru o dieceză întreagă.¹⁾ Isoarele istorice și hotăriri dela acest fel de sinoade nu datează din timpul înainte de sinodul dela Niceia, deși noi găsim asemenea sinoade și în timpurile de mai înainte²⁾. Inrudirea dintre sinoadele de acest fel făcute înainte și după timpul sinodului dela Niceia dovedesc că instituția aceasta este în cea mai strânsă legătură cu însași viața bisericească. Expresie formală au obținut prin canonul 2 al sinodului al II-lea ecumenic, pe care canonul 6 al sinodului I ecumenic l-a întregit în sensul că, dupăcum eparhiile (circumscripțiile mitropolitane) trebuie să se cărmuiască de către sinoadele eparhiale (sub președinția mitropoliților respectivi), totașa și diecezele (circumscripțiile episcopilor autocefali sau circumscripțiile patriarhilor) trebuie să se cărmuiască de către sinoadele diecezane (sub președinția episcopilor autocefali sau a patriarhilor).³⁾ Dintre chestiunile, cari țin de competența acestor sinoade, face parte și judecarea mitropoliților, cari sunt vinovați în fața Bisericii din cauza vreunei chestiuni. Părinții sinodului dela Efes țin seama de această competență a sinoadelor diecezane și dupăce, în urma dreptului lor suprem, în urma dreptului de sinod ecumenic, au declarat scos din scaun pe mitropolitul desbinat și, firește, dupăce l-au privat de puterea de a putea face ceva împotriva episcopilor subordonați, nu-și rețin pentru sine executarea definitivă a acestei sentințe, ci, în înțelesul normelor bisericești din vigoare, și bazați pe canoanele și practica bisericească, o încredințează sinodului diecezan în drept, carele se compune din mitropolii și episcopii circumscripției și care pe respectivul: *εις τό πάντη και τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐβληθῆναι*. Sentința sinodului dela Efes dată împotriva lui Ioan trebuia să fie executată în mod definitiv de către sinodul dela Antiohia, deoarece Antiohia în conformitate cu canonul 6 al sinodului I ecumenic alcătuită în împărțirea bisericească o circumscripție bisericească autocefală cu episcopul său autocefal. Revenind datorită aceasta pe seama sinodului diecezan dela Antiohia, pe care el tre-

¹⁾ Dr. Ios. Zhishman: Die Synoden und die Episkopal-Aemter in der morgenländischen Kirche. Wien. 1867, S. 3 ff. — Comp. Hefele: Conciliengeschichte, I, 3—4.

²⁾ Zhishman: a. a. O. S. 3, n. 1.

³⁾ Id. ib. n. 2, 3.

buia să o execute, întrunindu-se sub președinția episcopului dela Antiohia, în timp ce acuzatul și comandantul, la care se referea sentința aceasta, era însuși episcopul Antiohiei, deci acela care trebuia să prezideze acel sinod, care avea dreptul de convocare, de hotărâre, de încheiere a sinodului și de promulgare a sentințelor etc., — se naște întrebarea că Părinții dela Efes, publicând această hotărâre a lor, pe care sinod diecezan l-au avut în vedere, adică chiar pe cel dela Antiohia sau pe altul, câtă vreme era acuzat însuși președintele sinodului diecezan dela Antiohia? Sinoadele diecezane aveau în sfera lor de competență, după legile și practica bisericească, și dreptul de a cita în fața lor nemijlocit chiar și pe însuși șeful Bisericii autocefale, așadar și pe președintele său, spre a-l trage la răspundere pentru orice acțiune potrivnică canoanelor, de a începe împotriva respectivului procedura canonică disciplinară cu observarea canoanelor determinate spre aceasta și de a-l putea scoate din rangul episcopesc¹⁾. Părinții dela Efes confirmă acest canon în conștiința că toți mitropoliții acuzaji, fie autocefali ori nu, trebuie să se supună spre judecare sinodului diecezan, adică tuturor mitropolițiilor și episcopilor unei Biserici autocefale; în cazul concret însă, având în fața lor pe cel vinovat, pe Ioan al Antiohiei, și pronunțând asupra lui sentința, trimit această sentință spre executare definitivă sinodului dela Antiohia, care se compune din mitropoliții și episcopii «cu credință ortodoxă», ca sinodului Bisericii autocefale, prin urmare singurul chemat de a judeca, între altele, și asupra păcatelor președintelui său.

Sinodul, după ce a pronunțat sentința sa împotriva lui Ioan al Antiohiei și celorlalți, cari erau cu dânsul ca partizani ai lui Nestorie și în consecință ca unii ce urmează învățătura acestuia, apoi condamnând pe aderenții doctrinei nestoriene, în continuarea dispozițiilor sale condamnă și caterisește pe toți episcopii, cari urmează învățătura lui Celestiu.

Pe timpul când la răsărit precursorii nestorianismului au început să turbure Biserica, în anii dintâi ai secolului al V-lea a apărut și la apus un eres nou, care, deși avea de obiect mai ales o chestiune antropologică, totuși atât în privința internă cât și în cea externă era în legătură strânsă cu chestiunea hristo-

¹⁾ Id. ib. S. 23.

logică. Acest eres este cunoscut sub numirea de pelagianism sau celestianism. Monahul Pelaghie a apărut la Roma în primii ani ai secolului al V-lea și se bucura de mare cinste în urma vieții sale riguros morale.¹⁾ Cu Pelaghie s'a asociat tovarășul său mai tiner, dar mai talentat, Celestiu, carele prin opera sa intitulată «Contra traducem peccati» a pășit împotriva învățaturii Bisericii despre păcatul original.²⁾ În fond învățătura lui Pelaghie și Celestiu a fost aceeași; și după cuvintele lui Augustin diferea una de alta numai prin aceea că «quod ille apertior, iste occultior fuit, ille pertinacior, iste mendacior, vel certe ille liberior, hic austior.»³⁾ Aderenții acestui eres se numiau, după corifeii lor, câte odată pelagieni, [iar altădată celestieni].⁴⁾ Asupra eresului oferă date precise însăși scrierile lui Pelaghie și Celestiu, apoi scrierile fericitului Augustin împotriva lor.⁵⁾ Sistemul pelagianismului are mai ales caracter raționalist, carele pune singură rațiunea drept principiu al conștiinței religioase. Eroarea principală a doctrinei pelagiene este că lapadă harul divin ca mijloc indispensabil pentru mântuire.

Disputele stârnite de pelagianism au adus necesitatea convocării multor sinoade, dintre cari cel dintâiu, după opinia lui Hefele, s'a ținut în anul 411⁶⁾. În anul acesta a venit Celestiu din Roma la Cartagina spre a obține hirotonirea întru presbiter. Unii dintre ortodocșii zeloși din Cartagina au prevenit pe Aureliu să nu dea lui Adam a fost dăunător numai pentru dânsul, nici decum însă

1) Augustin îl numește (Epist. 186) Brito, iar în „Commonitorium super nomine Celestii“ a lui Marius Mercator este numit gente Britanus. Comp. Dr. I. Schwane, Dogmengeschichte der patrist. Zeit. Münster, 1869, S. 657.

2) Praedestinatus, ib.

3) Contra Pelag. et Celest. lib. II. cap. 12.

4) Pelagianorum est haeresis hoc tempore omnium recentissima a Pelagio monacho exorta. Quem magistrum Celestius sic secutus est ut sectatores eorum Celestiani etiam nuncupentur“... Augustin, ad. haer. cap. 88.

5) Dela Pelaghtieni ne-a rămas ale lui Comentaril în epistola Pauli, scrise înainte de anul 410, o epistolă ad Demetriadem de virginitate, apoi un libellus fidei și o epistolă ad Celantiam Matronam. Compară operele lui Augustin: De grația Christi et peccato originali; De gestis Pelagii etc. — Comp. Schwane, a. a. O. S. 657, n. 4, — Hefele, Conciliengeschichte: II. 105 ff.

6) Conciliengeschichte, II. 104.

crezământ lui Celestiu, deoarece este infectat de doctrină mincinoasă, — și astfel dânsul imediat a dispus convocarea unui sinod, în fața căruia Celestiu a trebuit să se prezinte¹⁾. Cel mai hotărît adversar al lui Celestiu a fost diaconul Paulin, carele a susținut acuza în fața sinodului împotriva lui Celestiu, iar doctrina lui Celestiu a fost formulată în următoarele șase puncte: a) Adam ar fi murit chiar și de nu ar fi căzut în păcat, b) păcatul lui Adam a fost dăunător numai pentru dânsul, nici decum însă pentru omenire, c) copiii nou născuți se găsesc în aceeași situație, în care se găsea Adam înainte de căderea în păcat, d) nu este adevărat că omenirea întregă a căzut pradă morții din cauză că Adam a păcătuț și a murit, deasemenea nu este adevărat că omenirea întregă va învia din cauză că Hristos a înviat, e) legea întocmai ca și evanghelia poate ridica pe oricine la împărăția ceriurilor, f) înainte de apariția lui Hristos au existat oameni, cari erau cu totul curași de păcate²⁾. După ce Celestiu a declarat că aceasta este mărturisirea lui de credință, sinodul l-a excomunicat, iar dânsul imediat a apelat sentința aceasta la papa Inocențiu, apoi a plecat la Efes, unde i-a succes să înșele pe ortodocși și a obținut hirotonia de presbiter³⁾. În acelaș timp Pelaghie s'a dus în Palestina și aici a început dispută cu fericitul Ieronim. Un presbiter din Hispania cu numele Oroziu, carele a petrecut mult timp pe lângă Augustin, a reclamat pe Pelaghie la Ioan al Ierusalimului, dar lui Pelaghie i-a succes să și acopere doctrina sa mincinoasă în fața sinodului, carele a fost convocat în această chestiune la anul 415, și în felul acesta să se apere înaintea sinodului⁴⁾. În acelaș an dânsul a fost acuzat din cauza învătățurii

1) Id. ib.

2) 1. „Adam mortalem factum, qui sive non peccaret, moriturus fuisset. 2. Quoniam peccatum Adae ipsum solum laesit, non genus humanum. 3. Quoniam parvuli, qui nascuntur, in eo statu sunt, in quo fuit Adam ante praevercationem. 4. Quoniam neque per mortem vel praevercationem Adae omne genus hominum moriatur, nec per resurrectionem Christi omne genus hominum resurget. 5. Quoniam lex mittit ad regnum coelorum quomodo et evangelium. 6. Quoniam et ante adventum Domini fuerunt homines sine peccato“. Commonitor. super nom. Celestii Marii Mercat. c. 1. ap. Migne; Cursus completus Patrologiae. XLVIII. 69. sq. Comp. Hefele: Conciliengeschichte, II, 105 n. 2.

3) Hefele, a. a. O. S. 107.

4) Id. ib.

sale la un sinod ținut la Diospolis de către doi episcopi din Galia, Heros și Lazar, cari au invocat împotriva lui 12 puncte erefice¹⁾. Și la acest sinod i-a succed în chip viclean să înlăture acuza și să exopereze rehabilitare²⁾. Episcopii menționași îndată au anunțat despre aceasta pe episcopii din Africa proconsulară, cari în acel timp (anul 416) erau întruniți la sinodul dela Cartagina sub președinția lui Aureliu. Aceștia au confirmat sentința adusă contra lui Celestiu cu cinci ani mai înainte și au trimis o scrisoare sinodală papei Inocențiu, avizându-l despre celece au făcut³⁾. Pilda sinodului dela Cartagina au urmat-o și episcopii întruniți la Mileve, cari au lucrat sub președinția lui Silvanus și între cari era și Augustin⁴⁾. Inocențiu a aprobat hotărârile sinoadelor referitoare la Pelaghie și Celestiu în trei scrisori pastorale⁵⁾.

În timpul acesta Celestiu, venind din Efes la Constantinopol și fiind expulsat din Constantinopol, a plecat la Roma. Inocențiu murise (a. 417), fiindu-i succesor Zosim. Celestiu și-a făcut mărturisirea sa de credință înaintea lui Zosim și acesta a găsit-o deplin ortodoxă, — și acesta îndată a scris episcopilor din Africa, condamnând procedura lor împotriva lui Celestiu, iar pe inamicii lui Celestiu i-a amenințat cu caterisire⁶⁾. Pelaghie deasemenea și-a prezentat mărturisirea sa de credință lui Zosim, carele și pe aceasta a aprobat-o ca și pe cea a lui Celestiu și papa Zosim a trimis o a doua scrisoare în Africa spre apărarea lui Pelaghie⁷⁾. Dupăce papa a creat această situație, Augustin s'a adresat împăratului și a exoperat dela dânsul un decret special împotriva pelaghienilor⁸⁾. — și între timp a convins pe Aureliu să întrunească marele sinod al episcopilor, carele să răspundă papei Zosim și să pronunțe condamnarea definitivă împotriva pelaghia-

1) Id. ib. S. 108.

2) Augustin: De gest. Pelagii 10. 11. Ep. CLXXXVI. Comp. Hefele, Conciliengeschichte, II. 108—113.

3) Augustin Ep. CLXXV. Comp. Hefele, ib.

4) Hefele, ib.

5) Augustin: Ep. CLXXXI, CLXXXII, CLXXXIII; Comp. Hefele, ib. S. 114

6) Hefele, a. a. O.

7) Id. ib. S. 115.

8) Decretul a fost dat la 30 Aprilie 418. Comp. Schwane, a. a. O. S. 730.

nismului. La 1 Maiu 418 s'a întrunit la Cartagina în Secretarium basilicæ Faustii un sinod compus din 200 de episcopi, carele examinând învățăturile lui Pelaghie și Celestiu până la cele mai mici detalii, a emis opt canoane împotriva pelaghianismului și a condamnat în chip solemn învățăturile lor¹⁾. Când vom cerceta canoanele acestui sinod, cari în cele mai nouă colecțiuni canonice sunt cunoscute în general sub numirea de canoanele sinodului dela Cartagina, atunci vom avea prilej să ne ocupăm din nou de chestiunea aceasta²⁾. Zosim s'a supus hotărârii acestui sinod, și-a retras epistolele de mai înainte și în a sa așazisa epistola tractoria a condamnat doctrina pelaghienilor³⁾. Condamnarea a fost generală, — iar ceice n'au voit să se supună, au fost expulzați din Africa și din apus, găsind loc de refugiu la unii dintre episcopii tâsariteni, mai ales la Nestoriu din Constantinopol — iar mai târziu în Efes s'au dat de partea adunării lui Ioan al Antiohiei.

Părinții dela Efes, emițând dispoziția prezentă și văzând că împreună cu nestorienii și pelaghienii sau celestienii lucrează împotriva sinodului ortodox, odată cu eresul lui Nestorie au condamnat și eresul pelaghiian și adică în canonul prezent pe fiecare

¹⁾ Hefele: Conciliengeschichte, II, 116—117.

²⁾ Aceste opt canoane contra pelaghienilor în colecțiunea noastră se găsesc sub Nr. 109—116 ale sinodului dela Cartagina.

³⁾ Augustin: Ep. CXC. Fericitul Augustin a încercat să scuze pe Zosim, fiindcă a recunoscut ortodoxă o învățătură evident eretică, scriind astfel: „Quænam tandem querela venerandæ memoriæ Papæ Zozimi quæ interlocutio reperitur ubi præceperit, credi oportere sine ullo vitio peccati originalis hominem nasci, nusquam prorsus hoc dixit, nusquam omnino conscripsit, sed cum hoc Celestius in suo libello posuisset inter illa dumtaxat de quibus se dubitare et instrui velle confessus est in homine acerrimi ingenii, qui profecto si corrigeretur, plurimis profuisset, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est, et propterea libellus ejus catholicus dictus est, quia et hoc catholicæ mentis est, si quæ forte aliter sapit quam veritas exigit, non ea certissime definire, sed detecta ac demonstrata respuere“. Ad Bonif. lib. II, c. 3. Astfel Augustin întâiu încearcă să justifice procedura lui Zosim, — iar mai apoi adaogă următoarele: „Sed si tunc fuisset de Celestio vel Pelagio in Romana Ecclesia judicatum, ut illa eorum dogmata quæ in ipsis et cum ipsis Papa Innocentius damnaverat, approbanda et tenenda pronuntiarentur, ex hoc potius esset prævaricationis nota Clericis Romani inurenda“, — prin cari între altele arată că el nici pe de parte nu crede că papa și Biserica Romei trebuie să fie chiar infalibili

separat, iar în cel al 4-lea la olaltă atât pe cel dintâiu cât și pe celalalt eres.

Sinodul a pronunțat condamnarea sa contra pelaghienilor exprimată în canoanele 1 și 4 chiar în a V-a ședință a sa și a redactat o scrisoare către papa Celestiu. »Pronunțându-se în sfântul sinod — scriu Părinții în zisa epistolă — caterisirea împotriva nelegiuțiilor pelaghieni și celestieni, Celestiu, Pelaghie, Iulian, Persidiu, Flor, Marcelin, Orentiu și aderenților lor și hotărînd noi să rămână tare și neclătit ceea ce Sfinția Ta ai hotărît împotriva lor — în înțelegere cu aceea și noi îi considerăm caterisiți¹⁾. Aceeași hotărîre se amintește și de către papa Grigorie în scrisoarea sa intitulată ad Narsum comitem: »Pelaghie, carele a fost condamnat la sinodul dela Efes, afirma acele lucruri cu intențiunea să arăte că mântuirea noastră prin Hristos este fără importanță pentru noi²⁾. Aceeaș o spune și patriarhul Fotie, vorbind despre eresul pelaghian, »că a fost anatematizat de către sfântul sinod dela Efes³⁾. Noi am adus aceste două dovezi, pe cea a lui Grigorie și Fotie, spre a înlătura orice bănuială ce s'ar putea naște în chestiunea că într'adevăr sinodul dela Efes a anatematizat eresul pelaghian, dacă textul canoanelor efesene s'ar lua de bază după colecțiunea lui Ioan Scolasticul, în care în locul cuvintelor acestui canon: „τὰ τοῦ Κελεστίου“ stă „τὰ τοῦ Ἀρελίου καὶ Νεστορίου“⁴⁾.

Suntem nevoiți să mai facem observație și cu privire la textul acestui canon așa cum îl găsim în Cormciaia slavă. In colec-

¹⁾ Beveregiu la comentarul acestui canon mai adaogă următoarele: „Hinc Prosper Aquitanus in continuatione Chronici Eusebii et Hieronymi ad annum tertium Olym. 302 recte observat, quod, „Congregata apud Ephesum plus ducentorum Synodo sacerdotum, Nestorius cum haeresi nominis sui et cum multis Pelagianis, qui cognatum sibi juvabant dogma, damnatur“. Synodikon, II. ap. 105.

²⁾ Lib. VI. Epist. XIV: „Pelagius vero, qui in Ephesina synodo damnatus est, ea intentione hoc dixit, ut ostenderet nos a Christo vacue redemptos...“

³⁾ „Haec eadem haeresis anathemate item damnata est in sacra Ephesina synodo“. Bibliotheca Cod. LIV.

⁴⁾ „Vestrae sanctitati notum facimus, quod si quis cum Ario et Nestorio sensit aut senserit...“ Ioanis Antiocheni Collectio can. tit. XXXVII. ap. Voelli et Justel. Biblioth. jur. can. II. 570 Comp. Pitra, Jur. ecll. gr Monum I. 521.

ființa aceasta canonul prezent sună astfel: »Dacă vreun mitropolit sau episcop, absentează și nu vine la sinod, voiește să mărturisească sau mărturisește învățătura minciñoasă a lui Celestin să fie caterisit și excomunicat din Biserică«¹⁾. Noi nu avem intențiunea să pătrundem în interpretarea acestui fel de text al canonului nostru și nici nu l-am citat ca intențiunea aceasta, — dar la orice caz vom da atențiune, împreună cu Valsamon, cu vintelor următoare: »voiește să mărturisească învățătura minciñoasă alui Celestin«. Aceste cuvinte sunt greșite și cu nimic nu se pot scuza, deoarece Celestin, episcopul Romei, a învățat ca ceilalți ortodocși și a împărtășit mărturisirea de credință a lui Ciril și a altor episcopi ortodocși. Cuvintele acestea au ajuns în Cormciaia din colecțiunea lui Alexiu Aristen, în care citim următoarele: „*Ἐὰν ἀπολειφθεῖς τῆς συνόδου μητροπολίτης τῶν Κελεστίνου ἀντέχηται, ἢ ἀναδέξηται, ἀπόβλητος*“²⁾. Este greu de a ghici cum a intrat o eroare așa de mare că adică în locul numelui lui Celestiu a fost pus episcopul ortodox Celestin. Iar că într'adevăr Aristen nu a cunoscut deosebirea dintre Celestiu și Celestin, episcopul Romei, că prin urmare eroarea aceasta nu s'a produs în urma unei întâmplări, despre aceasta ne dă însuși el dovadă la comentarul canonului 5 al acestui sinod, unde citim: „*Τινὲς...τὰ τοῦ Νεστορίου, τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῦ Κελεστίνου, τοῦ τῆς Ρώμης ἐπισκόπου ἐφρόνησαν δόγματα*“³⁾ din ceace se vede că dânsul nu știa cine a fost Celestiu și cine Celestin și în consecință nu cunoștea raportul, care exista deoparte între Celestiu și Celestin și de altă parte între Celestin și episcopii ortodocși ai Cartaginei. Abstrăgând dela împrejurarea că în toate colecțiunile de canoane, în cari se citează aceste canoane, numele lui Celestiu este scris în chipul cel mai exact⁴⁾, dar cel mai vechiu Mineiu grecesc, care ni s'a păstrat în

¹⁾ Ediția menționată, I. 89.

²⁾ Sint. At. II. 195.

³⁾ Sint. At. II. 198, 199.

⁴⁾ Beveregiu referitor la locul menționat al lui Aristen spune în observațiile sale următoarele: „Idem mendum etiam in Gennadii catalogum illustrium virorum irrepit, ubi dicitur: „Celestinus antequam ad Pelagium concurreret, imo adhuc adolescens, scripsit ad parentes suos de monasterio epistolas in modum libellorum tres““, și adaugă: „Non enim Celestinus sed Celestius ad Pelagium concurret. Celestinus autem orthodoxus fuit Romae episcopus, accerimus Celestii et Pelagii sectatorum antagonista“. Synodikon, II, Ap. 105.

manuscris, ni oferă cea mai bună dovadă că memoriei papii Celestin i s'a adus cel mai înalt tribut de pietate și numele lui Celestin a fost sărbătorit din cele mai vechi timpuri ca un sfânt al Bisericii!). Valsamon la comentarul acestui canon al sinodului dela Efes dă atenție acestei erori și zice: »Dacă în unele cărți vei găsi eroare cu privire la Celestiu (deoarece în loc de Celestiu se citează Celestin — ἀντὶ γὰρ Κελεστίου, Κελεστίνου μέμνηται) să nu consideri deplin corect ceea ce este scris — deoarece papa Romei Celestin, a fost ortodox, pe când Celestiu a fost tovarășul de idei al lui Nestorie, prin urmare eretic²⁾. Noi vom găsi eroarea aceasta în multe alfe părți ale Cormciaiei.

Canonul 2.

Iar dacă oarecari episcopi eparhioși au absentat dela sfântul sinod și au trecut la desbinare, sau ar încerca să treacă, sau și iscăbind caterisirea lui Nestorie au trecut iarăș la adunarea desbinării; aceștia, după socotința sfântului sinod, să fie cu totul străini de preoție și căzuți din treaptă.

— În canonul prim a fost vorba despre mitropolii, cari s'au desbinat de sinodul ortodox, iar aici despre episcopii de sub jurisdicțiunea câte unui mitropolit, cari deasemenea s'au desbinat. Acești episcopi, cari depind de jurisdicțiunea mitropolitului competențe, în textul original sunt indicați prin cuvintele „ἐπαρχιωῶν ἐπίσκοποι³⁾”, iar în traducerea latină cu: «provinciales episcopi⁴⁾. Am văzut că prin numirea eparhia (ἐπαρχία provincia) se indică o circumscripție bisericească supusă unui mitropolit. Astfel Macarie al Anchirei zice: «Eparhia se alcătuește din toate teritoriile, cari se găsesc în cuprinsul unei mitropolii, de pildă mitropolia Eracleiei se alcătuește din Tracia întreagă, cea a Anchirei din Galatia întreagă, cea a Tesaliei din Tesalia întreagă ș. a. m. d., iar membrii ai sinodului eparhial sunt toți episcopii, cari de-

¹⁾ Compară: „Kniga jitia sviatih“ (Viațele sfinților), Moscova, 1815, luna lui Aprilie, pag 35.

²⁾ Sint. At. II 194, Comp. Pitra: Juris eccl. gr. Hst. et Monumenta, I, 521.

³⁾ Sint. At. II, 195.

⁴⁾ Beveregii Synodikon, I, 100. Comp. Pitra, op. cit. I, 516.

pind de acea eparhie și sunt supuși mitropolitului eparhiei»¹⁾. Așadară mitropolitului i se dă numirea de τῆς ἐπαρχίας ἄρχων, căpetenia mitropoliei (provinciae praeses): «Episcopul are datoria de a purta grijă de ceice sunt încredințați îngrijirii sale; iar dacă ar negliga aceasta să se reclame căpeteniei eparhiei — διδασκέτω τὸν τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντα²⁾. Iar episcopii, cari sunt supuși jurisdicțiunii unei circumscripții mitropolitane, se numesc, după canonul al 6-lea al sinodului al II-lea ecumenic, τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι, episcopi eparhiali (provinciae episcopi.³⁾ Ἐπαρχιώται se numesc în canonul 20 al sinodului dela Antiohia precum și în canonul nostru prezent, acei episcopi, cari alcătuiesc o circumscripție mitropolitană.⁴⁾ Dacă cuvântul ἐπαρχιώται ar fi redat exact pe limba noastră, apoi ei ar trebui să se numească: căpeteniile unei circumscripții episcopești, întocmai cum și mitropolitul ar trebui să fie numit căpetenia unei circumscripții mitropolitane (sau eparhiale) și patriarhul deasemenea căpetenia unei circumscripții patriarhale (sau diecezane). Este greșită numirea dieceză și eparhie obișnuită în limba noastră, dacă este vorba de o circumscripție episcopească, adică despre o circumscripție supusă unui episcop simplu. Acestea au intrat în uz la toți Slavii⁵⁾, dar nu se poate zice că numirile acestea sunt corecte. Deasemenea este greșit și dacă episcopii supuși unui mitropolit se numesc cu cuvântul sufragan (suffraganeus) luat dela străini. Sufragan poate fi numit oricare cleric, care are datoria de a ajuta pe șeful lui (suffragari).⁶⁾ În înțeles general sufragan este vicarul, coadiutorul sau odinioară la romani — episcopii acestora in partibus infidelium.

¹⁾ Contra Barlaanum et Acyndinum. Cap. XIX. Comp. Suicer. The-saurus eccl. gr. tom. I. col. 1159.

²⁾ „Debet episcopus eorum curam gerere, qui sunt in custodia: et siquidem eos negligi viderit, praesidem provinciae de hoc moncat...“ Collect. const. eccl. ex lib. I. Cod. Iustin în Paratit. tit. III.

³⁾ Sint. At. II, 180.

⁴⁾ Sint. At. II, 162.

⁵⁾ și la Români (N. Tr.).

⁶⁾ La Alcuin (Oper. p. 1160) citim: „Suffraganeus est nomen mediae significationis: ideo nescimus, quale fixum ei apponere debeamus, aut Presbyterorum, aut Abbatum, aut Diaconorum, aut caeterorum graduum inferiorum, si forte Episcoporum nomen, qui aliquando vestrae (serie către împărat) civitati subjecti erant, addere debemus“.

Dacă mai târziu prin decretul lui Gratian la apus s'a acceptat numirea de sufragan pentru acei episcopi, cari au fost supuși unui mitropolit¹⁾ — oare împrejurarea aceasta poate să ne servească și nouă de normă ca să numim și pe episcopii noștri sufragani ai mitropolitului și să transplantăm această instituție ilegală în organizația noastră ierarhică, câtă vreme, afară de multe altele, dreptul canonic roman fiind în contradicție cu spiritul Bisericii unice, ecumenice și apostolice, știm că raportul existent la ei între mitropolit și episcop nici pe departe nu se poate asemăna cu raportul, care ființează între aceiași în Biserica ortodoxă pe baza practicei bisericești străvechi?

Prin urmare sinodul dela Efes după mitropolii amintește în canonul prezent pe *Ἐπαρχιωτας*, ca pe unii ce-i privează de treapta preoțească și-i declară caterisiți, dacă se desbină de către sinodul ortodox, fie că desbinarea aceasta s'a produs înainte sau după condamnarea lui Nestorie. Deosebirea de condamnare între canonul prim și cel prezent, al doilea, este că aici se condamnă nu numai ceice nu au voit să se prezinte la sinodul ortodox, deci ceice au trecut la partida eretică îndată la începutul lucrurilor, ci și ceice odată au iscălit hotărîrea sinodului referitoare la condamnarea lui Nestorie, iar mai târziu s'au desbinat de sinod și s'au atașat adunării lui Ioan.

Canonul 3.

Iar dacă oarecari dintre clericii, cari se găsesc în fiecare cetate sau la țară, au fost opriți dela preoție de către Nestorie și de ceice sunt împreună cu el pentru că cugetă ortodox, am găsit cu dreptate ca aceștia să-și primească iarăși treapta lor. Și în genere dispunem ca clericii, cari cred împreună cu acest ortodox și ecumenic sinod, nici de cât să se supună, sub nici un chip, episcopilor desbinați sau cari s'au depărtat.

— Canonul prim al acestui sinod tratează despre mitropolii, cari s'au desbinat de sinodul ortodox, al doilea vorbește despre episcopii desbinați, iar canonul prezent despre raportul clericilor față de acest fel de mitropolii sau episcopi și dispune ca clericul, carele a fost despoiat de preoție de către episcopii

¹⁾ Causa III, qu. 6. — Causa IX qu. 3.

eterodocși din cauza mărturisirii sale de credință ortodoxă, trebuie ca din nou să-și primească rangul preotesc, de care a fost privat în chip ilegal. Părinții sinodului în acest canon urmează principiul general bisericesc, carele a ajuns la expresie formală în canonul 29 al sinodului dela Calcedon și adică în chipul că oricine a fost despoiat de demnitatea sa fără nici o vină, imediat trebuie să fie reșezat în demnitatea sa de mai înainte. Dar această dispoziție a lor nu se exprimă în sens absolut, că adică clericul are dreptul de a se reșeza însuși în demnitatea, de care a fost despoiat; ci ei o fac dependentă de armonia, în care respectivul cleric se găsește față de «sinodul ortodox și ecumenic.» Arhimandritul Ioan exprimă precis în comentarul la acest canon concepția Părinților dela Efes, când zice: «aici trebuie observat că sinodul nu dă clericilor independență necondiționată față de episcopii lor, pe cari dânșii i-ar putea învinovăți sau da de gol de eterodoxie; dreptul acesta li se dă numai la cazul, dacă clericii cred la fel cu sfântul și ecumenicul sinod — adică ei nu pot judeca ortodoxia episcopilor lor după concepția și gustul lor propriu, ci numai în conformitate cu învățătura și dispoziția lămurită a Părinților ecumenici. Afară de aceasta dispune că episcopii respectivi nu trebuie priviți drept eterodocși, fără nici o deosebire, de pildă și cece se deosebesc cu privire la o chestiune specială oarecare, ci numai cece în mod vădit se desbină de sinoadele ecumenice și se atașează la doctrinele contrare ale sectelor și adunărilor.»¹⁾

Canonul 4.

Iar dacă oarecari clerici s'ar desbina și ar îndrăzni, sau în deosebi sau în public să mărturisească cele ale lui Nestorie, sau ale lui Celestiu, sfântul sinod a găsit cu dreptate să fie caterisiți.

— Sinodul dela Efes, dupăcum în primele două canoane condamnă pe mitropoliții și pe episcopii, cari nu sunt de credință ortodoxă, prin canonul prezent condamnă asemenea și pe clericii, cari se atașează la vreo doctrină eretică și dispune ca ei să se caterisească îndată ce se va prinde veste că «primesc acea

¹⁾ Op citat, II, 243.

doctrină» zice Zonara, «în ascuns și numai dânsii personal, sau dacă o mărturisesc în public și instruesc în ea și pe alții.»¹⁾

Textul acestui canon din colecțiunea lui Ioan Scolasticul diferă de textul nostru, diferă însă și în colecțiunea lui Aristen și în Cormciaia slavă, astfel că sensul canonului se modifică cu totul. La Scolasticul lipsesc cuvintele *ἢ τὰ τοῦ Κελεστίου*, astfel că prin acest canon nici nu se condamnă clericii, cari urmează pelaghianismul.²⁾ La Aristen se condamnă clericii, cari, afară de Nestorie, sunt de aceeași opinie cu Celestin — *Ἐἰ τινες τῶν κληρικῶν Κελεστίνου... συμφρονήσαιν.*³⁾ În Cormciaia stă astfel: «Dacă oarecare cleric aderează la eresul lui Celestin și Nestorie, să se scoată.»⁴⁾ Ca dovadă că în toate aceste colecțiuni canonul prezent este expus greșit, ne servesc cele invocate în chestiunea aceasta la comentarul canonului 1 al acestui sinod. Iar că textul nostru este deplin corect și că pelaghienii într'adevăr au fost condamnați la acest sinod și că sfântul Celestin al Romei a fost în mod greșit declarat eretic, despre aceasta mărturisește, afară de cele ce am spus, și scrisoarea pastorală a lui Grigorie I îndreptată împotriva pelaghienilor, în care zice: »Examinând actele sinodului dela Efes, nu am găsit nici un cuvânt nici despre Adelfiu nici despre Sava, nici despre ceilalți, despre cari se știe că au fost condamnați la acel sinod, ci noi afirmăm că dupăcum au fost alterate actele sinodului dela Calcedon, același lucru s'a putut întâmpla deasemenea și cu actele sinodului dela Efes»⁵⁾. Argumen-

1) Sint. At. II, 197.

2) Voell. et Iustell. II, 570.

3) Sint. At. II, 197.

4) Ediția citată, I, 90.

5) Gregor. magi, lib. V. Ep. XV. Comp. lib. VI, Ep. XXXI. Beveregiu, în observațiile sale la acest canon, zice următoarele: „Leo Allatius de Occidentalis et Orientalis Ecclesiae perpetua consensione lib. I. cap. 21. scholium ex Nicolao Hydruntino in principio Codicis graeci manuscripti Barberini descriptum num 78. citat, in quo haec ipsa canonis hujus epitome recitatur; verba dignissima sunt, quae hic apponantur: „Scholium Nicolai Hydruntini de Celestino et Celestio, Papis romanis; qui invenit in fine quarti canonis sanctae Ephesinae Synodi, Clerici qui Celestino sive Nestorio consentiunt, deponendi sunt, hic ne legat Celestino cum „, sed Celestio sine „, namque Celestinus sanctus erat et orthodoxus Papa Romae: Celestius autem haeticus, et sic quidem Constantinopoli inveni, in libro Theodori Balsamonis Patriarchae Antiocheni. Ille enim in sua nomocanonis expositione dicit: Tu vero inveniens in aliquibus codicibus errorem scrip-

fărea aceasta ni se pare a fi singura potrivită spre a putea explica marea eroare din textul lui Ioan Scolasticul, dela Aristen și din Cormiciaia slavă.

Canonul 5.

Toți aceia, cari pentru fapte necuviincioase au fost condamnați de către sfântul sinod, sau de către episcopii lor, și Nestorie, și cei de o credință cu el au încercat sau vor încerca să le dea lor împărtășirea sau treapta avută împotriva canoanelor și după lipsa lor de discernământ întru toate, am găsit cu dreptate ca ei să nu aibă nici un folos din aceasta și întru nimic mai puțin să rămână decât cei caterisiți.

— După canoane, sinodul episcopilor ortodocși, sau singuraticii mitropoliți și episcopi au dreptul să pedepsească cu afurisire sau caterisire pe clericii subordonați pentru faptele lor necuviincioase. Nestorie și aderenții lui, având scopul de a spori numărul aderenților lor, fără a ține seama de dispozițiile canoanelor referitoare la această chestiune și procedând în mod arbitrar, sau după cum zice Zonara la comentarul acestui canon — »fără a face deosebire între ceea ce este permis și ceea ce este oprit¹⁾ — primeau în sânul lor pe clericii osândiți de către episcopii ortodocși și îi reșezau în treptele ierarhice avute. Sinodul a dat atenție acestei împrejurări și prin canonul prezent dispune că iertarea acordată acestor fel de clerici de către episcopii eterodocși nu are nici o valoare și dânșii rămân afurisiți și caterisiți. Sinodul prin acest canon repetă norma veche bisericască, pe care o găsim în Așezămintele apostolice și la care Biserica a ținut în toate veacurile, adică: clericul afurisit de către

turæ de Celestino (pro Celestio enim Celestini meminit) ne altenderis iis quæ sic scripta sunt. Celestinus enim Papa Romanus erat orthodoxus, ut superius dictum est; Celestius autem idem quod Nestorius sentiens, sic haereticus“. Hic observes velim, praesentem canonis epitomen hic laudari, idque sine ulla varietate, ut in nostris codicibus legitur... Ubi autem Celestinum aequè ac Celestinum Papa Romanum vocat, egregie fallitur. Celestinus enim Papa Romanus fuit sed non item Celestius. Hoc autem scriptori alicui, potius quam Nicolao ascribendum videtur“. Synodikon II. Ap. pag. 106.

¹⁾ Sint. At. II, 198.

episcopul său nu poate fi primit de către nimeni altul decât de episcopul său (can. 32 ap.).

La comentariile canoanelor anterioare am arătat erorile care se găsesc în textul Cormciaiei slave, aici dăm în traducere literală «Comentariile celor 5 canoane de mai înainte», care se găsesc după canonul acesta, din care se vede că erorile din textul canonului se repetă și în comentariile canoanelor: — »Dupăce Sfinții Părinți s'au întrunit la sinodul dela Efes, unii dintre mitropoliți, abătându-se dela ortodoxie, au adoptat raționamentul eretic al spurcătului Nestorie, episcopul cetății Constantinopolului, celce credea în om și raționa jidovește, și pe cel al lui Celestin, episcopul Romei. Unii dintre episcopi au absentat și nu s'au înfățișat la sinod și nu au voit să condamne și să anatematizeze pe acest episcop lipsit de sfințenie și răucinstitor, ba chiar au luptat împreună și l-au ajutat. Din cauza aceasta sfântul sinod a hotărît să scoată din starea lor și să alunge din Biserică pe conlucrătorii lui Nestorie și Celestin, cari au aderat la acel eres și au raționat în acel fel, iar episcopii și presviterii alungați din preoție de către nestorie și Celestin din pricina că au crezut și au cugetat corect să-și primească din nou rangul lor, ceice au fost însă caterisiți de către sfinții episcopi pentru vreo faptă rea și au fost primiți și justificați de către Nestorie și Celestin, fiind și aceștia lipsiți de sfințenie, îndată să se caterisească¹⁾».

Canonul 6.

Așișderea și dacă cineva ar voi în orice chip să strice ceea ce s'a lucrat pentru toți la sfântul sinod dela Efes, sfântul sinod a hotărît, dacă sunt episcopi, sau clerici să cadă desăvârșit din treapta lor; iar dacă sunt mireni să rămână neîmpărtașiți.

— Canonul acesta este partea finală din scrisoarea pastorală adresată de către sinod: »episcopilor, presbiterilor, diaconilor și locuitorilor tuturor provinciilor și tuturor cetăților« — după cum am menționat acest lucru la locul său. Canoanele anterioare conțin dispozițiile, cari se referă mai ales la ceice s'au întovărășit cu ceice s'au despărțit de sfântul sinod, cari s'au opus sfântului sinod și cari au primit doctrina falsă a nestorianismului și a pelaghianismului; canonul prezent se referă la toți și condamnă pe toți, fără privire dacă sunt sau nu sunt membrii ai ierarhiei

¹⁾ Ediția cit. I, 90.

sfinjite, cari intenjionează să desfinjeze în orice chip hotăririle sinodului și dintre aceștia pe ceice fac parte din erezie și pedepsește cu caterisire, iar pe ceilalți cu afurisire.

Canonul 7.

Cilindu-se acestea, sfântul sinod a hotărît ca nimărui nu-i este permis să propună, sau să scrie, sau să alcătuiască altă credință, afară de cea hotărîtă de către sfinții Părinți, adunați în cetatea Niceienilor, împreună cu Sfântul Duh. Iar ceice îndrăznesc să alcătuiască altă credință, sau a o răspândi, sau a o propune celorce voiesc a se întoarce la cunoștința adevărului sau din iudaism, sau din orice fel de eres; aceștia, de ar fi episcopi sau clerici, străini să fie, episcopii de episcopie, iar clericii de clericat; iar de ar fi laici să se anatematizească. Deasemenea dacă s'ar vădi oarecari, sau episcopi, sau clerici, sau laici că cred sau că învață afară de cele expuse în scrisoare de către presbiterul Harisie referitor la întruparea unuia născut Fiului lui Dumnezeu, sau urmează spurcatele și resvrătitele dogme ale lui Nestorie, cari au fost doborâte, sunt supuși hotărîrii acestui sfânt sinod ecumenic; și adică episcopul să se înstrăineze de episcopie și să se caterisească; deasemenea și clericul să cadă din cler; iar dacă vreunul ar fi mirean, acesta să se anatematizeze, precum s'a zis mai înainte.

(can. 1 sin. II ec.; 1 trul.; 2 Cart.).

Am spus că al 7-lea canon al sinodului dela Efes a fost dat separat de către celelalte canoane și că nu face parte componentă, ca primele (6) canoane, din scrisoarea pastorală a sinodului adresată «episcopilor, presviterilor, diaconilor și poporulul întreg din toate ținuturile și cetățile». Acesta a fost dat în urma unei reclamații înaintată sinodului de către Harisiu, presbiter și econom al Bisericii din Filadelfia.

Acest presviter Harisiu a comunicat sinodului în ședința a șeasa a sinodului că oarecari învățători mincinoși, cu scopul de a punea răspândi în poporul de rând doctrina falsă a lui Nestorie, recurgând la vicleșug, au alcătuit oarecare mărturisire nouă de credință și prin abilitate le-a succes să ademenească la dânși

căjiya oameni mai simpli. El a arătat că oarecari doi indivizi, Antoniu și Iacov, cari se numeau presbiteri, au venit la Constantinopol și au adus cu sine un oarecare simbol de credință special și multe scrisori de recomandare dela tovarășii de idei ai lui Nestorie și dela oarecari doi presbiteri, Anastasiu și Fotie, aderenți ai lui Nestorie și prin îndrăzneală și viclenie au înșelat pe episcopii din Lidia, cari le-au dat voie să trăiască liberi pe teritoriile lor. Iacov a rămas în Filadelfia din Lidia, începându-și activitatea — și în timp scurt i-a succedat să seducă pe căjiya mărginiți la minte, cari au primit simbolul lui și adică l-au primit drept orodox. Despre activitatea lui Antoniu, carele înșela pe oameni în alte părți ale Lidiei, Harisia nu face amintire; el cunoștea activitatea lui Iacov și dupăce a câștigat un exemplar din simbol împreună cu iscăliturile înșelătorilor, pe care Iacov îl propovăduia oamenilor, a prezentat sinodului acest simbol împreună cu o cerere ca sinodul să găsească pentru aceasta un remediu și să condamne pe ereticii vicleni. Deodată a prezentat el sinodului și mărturisirea sa de credință, ca în felul acesta să înlăture mai bine dela sine acuzele ridicate de eretici împotriva sa că credința sa nu ar fi identică cu credința niceiană. Părinții sinodului s'au declarat dispuși să desbată reclamația lui Harisiu, dupăce mai înainte vor observa anumite condițiuni preliminare. Înainte de toate au poruncit să se citească simbolul dela Niceia.¹⁾ Făcându-se aceasta au ordonat să se citească acum mărturisirea de credință a lui Harisiu redactată în scris, ca sinodul să se convingă că dânsul are credință ortodoxă și că prin urmare nu s'a contaminat de vre-o învățătură eretică. Mărturisirea de credință a lui Harisiu s'a găsit deplin ortodoxă, deoarece era identică cu mărturisirea de credință niceiană și atunci sinodul — în conformitate cu norma

¹⁾ Beveregiu la comentariul acestui canon adaugă că aici nu s'a citit simbolul niceian și la cuvintele lui Valsamon: „dupăce s'a citit simbolul alcătuit la sinodul prim, s'a dat acest canon“ (Sint. At. II, 202) observă următoarele: „Hic Balsamon egregie hallucinatur. Non enim post edicti alicujus et Symboli Nicaeni lectionem, editus est hic Canon, ut Balsamon hic affirmat, sed post lectum Charisii libelum et symbolum Nestorianum“. (Synodikon, II, Ap. 106). Noi am fi aplicați a trece de partea lui Beveregiu și a primi părerea lui că Valsamon greșește aici — dar avem înaintea ochilor actele sinodului, cari ne spun că mai curând greșește aici Beveregiu decât Valsamon. A. S. E. I, 740 — 742). Comp. Pitra: Iuris eccl. historia et monumenta. I, 746.

bisericească din ființă, care mai târziu a ajuns la expresie în canonul 21 al sinodului IV ecumenic și adică pe temeiul canonului 74 apostolic, găsim că reclamația lui Harisius se poate desbata — a început deliberarea chestiunii. Ascultându-se chestiunea conform referatului raportorilor oficiali ai sinodului¹⁾ și după ce s'a citit simbolul fals²⁾ și fiind vădită erezia acestuia, sinodul a emis hotărârea sa în privința aceasta, care alcătuiește canonul nostru (7). Cuvintele prime ale canonului: «Citindu-se acestea», cu cari începe, arată origina lui³⁾.

Părinții sinodului prin acest canon interzic în mod categoric alcătuirea sau introducerea în Biserică a oricărui alt simbol, afară de simbolul, al cărui temeiu s'a pus la Niceia și care a obținut ncheierea definitivă la sinodul al II-lea ecumenic dela Constantinopol⁴⁾, și supun pedepsei celei mai aspre pe ceice îndrăznesc să facă aceasta. Apoi aceiaș pedeapsă o aplică Părinții și celorce îndrăznesc să propună o doctrină falsă, iar nu cea niceiană constantinopolitană, acelora, cari vreau să treacă la credința ortodoxă dela societățile necreștine, adică dela societățile eretice. Scurt zis, ei voiesc să rămână întru toate neclintit și inalterabil numai simbolul de credință stabilit la sinodul prim și al doilea ecumenic și exclud definitiv din Biserică pe toți aceia, cari nu mărturisesc acest simbol; ei recunosc ortodocși numai pe ceice mărturisesc simbolul niceian-constantinopolitan și declară drept eretici așadară eretici pe ceice nu mărturisesc acest simbol. În felul acesta și în acest sens a fost primit și confirmat canonul prezent de toate celelalte sinoade ecumenice ținute mai târziu.

1) a presviterilor Petru și Dionisie. A. S. E. I, 740.

2) Traducerea referitoare la aceasta vezi în A. S. E. I, 746—151.

3) Amănuntele genezei canonului vezi în A. S. E. I, 742—773.

4) „Ei interzic“ — observă aici Arhim. Ioan — „nu numai alcătuirea altei credințe — ceace este de sine înțeles — ci și introducerea altei mărturisiri de credință (simbol), — afară de cea niceiană — dupăcum a declarat aceasta însuși Ciril al Alexandriei, președintele sinodului dela Efes. Dânsul în scrisoarea sa adresată lui Ioan al Antiohiei zice: „interzicem tuturor schimbarea simbolului de credință, pe care l-au dat Sfinții Părinți dela Niceia; nu ni permitem nici nouă, nici altcuiva să omită sau să adaugă vre-un cuvânt la acest simbol“. Aceiaș lucru l-a scris și lui Acaciu, episcopul Militenei. Op. citat, II, 251.

Canonul 8.

Preaiubitorul de Dumnezeu, episcopul coleg Rigin și cei împreună cu dânsul preaiubitori de Dumnezeu episcopi ai eparhiei Ciprului, Zenon și Evagrie, ne-au vestit nouă un lucru nou introdus contra legiuirilor bisericesti și canoanelor Sfinților Apostoli și carele vatămă libertatea tuturor. Drept aceea fiindcă relele obștești au trebuință de vindecare mai mare, ca să nu aducă și mai mare stricăciune și mai vârtos deoarece nici nu a existat vre-un obicei vechiu ca episcopul cetății Antiohiei să facă hirotoniile în Cipru, precum au arătat în scris și prin graiul lor bărbații cei prea evlavioși, cari au avut intrare în sfântul sinod, că înainte stătătorii sfintelor Biserici din Cipru au dreptul deplin și indiscutabil, după canoanele cuvioșilor Părinți și după vechiul obicei, de a săvârși hirotoniile precucivioșilor episcopi. Aceasta să se păzească și în celelalte dieceze și în toate eparhiile, încât nici unul dintre episcopii preaiubitori de Dumnezeu să nu ocupe altă eparhie, care n'a fost dela început și din timpuri vechi sub jurisdicția sa sau a antecesorilor săi; iar dacă cineva a ocupat altă eparhie și și-a însușit-o prin forță, să o restituie; ca nu cumva să se vatăme canoanele Părinților, și nici ca sub chipul de lucrare sfințită să se furișeze mândria slăpânirii lumești și ca nu cumva să pierdem cu încetul pe neobservate libertatea dăruită nouă de către Domnul nostru Iisus Hristos, Mântuitorul tuturor oamenilor, prin sângele său. Deci sfântul și ecumenicul sinod a hotărît să se păzească curate și nevatămate drepturile fiecărei eparhii, pe care le-a avut dela început și din timpuri vechi, potrivit obiceiului apucat din vechime, având fiecare mitropolit dreptul să primească spre siguranța sa în copie cele hotărâte. Iar dacă cineva ar propune vre-o rânduială împotriva celor hotărâte acum, sfântul și ecumenicul sinod a hotărît să fie fără valoare.

(34, 35 ap.; 6, 7 sin. I. ec.; 2 sin. II ec.; 20, 36, 39 trul.; 9, 13, 22 Antioh.; 3, 11 Sard.).

— Ansă la emiterea acestui canon a dat reclamația făcută în ședința a VII-a a sinodului dela Efes de către trei episcopi,

din Cipru împotriva episcopului Antiohiei, care voia să-și supună jurisdicției sale Biserica Ciprului și prin aceasta să-i răpească prerogativa veche, pe care o avea, și în virtutea căreia sinodul episcopilor din Cipru avea dreptul independent de a instiui pe episcopii săi.

Primepiscopul (mitropolitul) Ciprului era independent din cele mai vechi timpuri și din legislația bisericească vedem că el totdeauna a fost recunoscut ca autocefal, *αὐτοκέφαλος* (nemi-ni subjectum). Deși canonul 2 al sinodului al II ecumenic a supus pe episcopi mitropoliților, cari stau în fruntea diecezelor (patriarhatelor), totuși unii dintre mitropoliți au rămas *αὐτοκέφαλοι*. Valsamon la comentarul canonului menționat zice următoarele: «Să nu fi se pară miraculos dacă și după acestea vei auzi de alte Biserici autocefale (*ἑτέρας ἐκκλησίας αὐτοκεφάλους*) ca de pildă: a Bulgariei, a Ciprului, a Iberiei... Pe arhiepiscopul Ciprului l-a recunoscut ca ațare sinodul al III-lea și deci citește canonul 8 al acestui sinod și canonul 39 al sinodului al VI-lea.»¹⁾ Independența Bisericii Ciprului se întemeiază pe obiceiul vechiu și pe canoane. Motivarea expusă la emiterea canonului prezent ne dovedește foarte clar acest lucru.²⁾ Este evident că cuvintele următoare ale canonului al 6-lea al primului sinod ecumenic: «*ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρὸς βῆτα σὺλξασθαι ταῖς ἐκκλησίαις*» nu au alt sens, decât cel arătat de noi la comentarul dela canonul menționat, și adică independența singuraticelor circumscripții bisericești provinciale, cu excepția celor menționate în acel canon, trebuie privită de sfântă, deoarece acestea se întemeiază pe vechimea obiceiului — *τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατεῖτω*, Episcopii Antiohiei au făcut încercare în mai multe rânduri de a supune jurisdicției lor Biserica Ciprului și de a o lipsi de independența sa, bazându-se mai ales pe împrejurarea că insula Ciprului în privința politică era supusă prefecturii Antiohiei.³⁾ În

¹⁾ Sint. At. II, 171.

²⁾ A. S. E. II, 5—15.

³⁾ Comp. Thomassin. *Vetus et nova ecclesiae disciplina*, tom. I, lib. I, cap. 18 (Magot, 1787, I—138). În comentarul lui Valsamon la acest canon citim: „Până când marea Antiohie nu s'a despărțit de imperiul roman, împăratul trimitea aici un comandant, iar acesta trimitea în Cipru un șef militar, supus fiind Antiohiei. Prin urmare și episcopul de atunci al Antiohiei voia să săvârșească hirotonii în Bisericile Ciprului, motivând cu aceea că comandantul Antiohiei numește acolo pe șeful militar“. Sint. At. II, 205. Compară comentarul lui Zonara deasemenea la acest canon. Sint. At. II, 204.

fine Ioan, cunoscutul conducător al adunării dela Efes împotriva sfântului sinod ortodox, a început să procedeze în modul cel mai energic față de Teodor mitropolitul Ciprului — cu intențiunea de a-și supune odată pentru totdeauna pe episcopii din Cipru.¹⁾ I-au stat într'ajutor în chestiunea aceasta superiorii politici, despre cari citim în actele ședinței a VII-a a sinodului dela Efes.²⁾ Sinodul dela Efes a debătut această chestiune în urma reclamației lui Rigin, Zenon și Evagrie și a confirmat autocefalia Bisericii Ciprului. Energia cu care au rezolvat Părinții sinodului dela Efes afacerea referitoare la Biserica Ciprului și modul cu care demonstrează drepturile ei, arată căfă importanță au atribuit ei împrejurării ca hotarele Bisericilor să se păstreze cu sfințenie. Ei nu se mărginesc să confirme numai prin acest canon în mod solemn autocefalia Bisericii Ciprului, ci o proclamă drept lege bazată pe canonul 35 al Sfinților Apostoli și pe canonul 3 al sinodului dela Antiohia, care sub nici un chip nu poate fi violată, — că adică nici un episcop nu are voie de a-și întinde stăpânirea sa asupra Bisericii, care nu a fost supusă jurisdicției sale dela început — *ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἑτέραν, οὐκ οὔσαν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ, ἤγουν τῶν πρὸ αὐτοῦ, χεῖρα καταλαμβάνειν* și încheie: «sfântul și ecumenicul sinod a hotărît să se păzească curate și nevătămate drepturile fiecărei eparhii, pe cari le-a avut dela început și din timpuri vechi în conformitate cu obiceiul apucat din vechime.»³⁾ La comentarul canonului 39 al sinodului trulan vom mai avea prilej să vorbim despre Biserica din Cipru, unde vom vedea că acel sinod confirmă în chipul cel mai solemn dispoziția prezentă a sinodului dela Efes și proclamă: *ὥστε ἀκαινόμητα διαφυλαχθῆναι τὰ παρὰ τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον συνελθόντων θεοφόρων Πατέρων τῶ ἁγίου (τοῦ τῆς Κύπρου νήσου προέδρου) παρυσχεθέντα πρόνομα.*⁴⁾

Demne de atenție sunt următoarele cuvinte ale canonului: «ca nici sub chip de lucrare sfințită să se furișeze mândria stăpânirii lumesti». Biserica lui Hristos niciodată nu a dispus de altă putere decât de cea primită dela Hristos, iar Hristos nu i-a putut

1) A. S. E. II, 11—12.

2) Ib. II, 6, 8, 10.

3) Comp. Thomassin. op. cit. I, 137—140.

4) Comp. E. du Pin: De antiqua ecclesiae disciplina, pag. 63. — Suicer: Thesaur. eccl. sub voce: *Ἀυτοκέφαλος*, tom. I. col. 583.

da altă putere decât pe care El a primit-o dela Dumnezeu Tatăl. «Precum m'a trimis Tatăl pe mine, și eu Vă trimit pe voi» (Ioan, 20, 21), zice Hristos către ucenicii săi, învățându-i de ce fel de putere pot dispune. De aceea și Apostolul Pavel zice că «preoții sunt locțiitorii lui Hristos și urmașii slujbei Sale.» Nu se poate afirma că Apostolii și succesorii lor au dispus sau ar fi putut dispune de o astfel de putere, de care nu a dispus Hristos, capul Bisericii. Hristos, cât timp a petrecut pe pământ, niciodată nu și-a însușit puterea domnitorilor lumești și nici odată nu a exercitat putere lumească. El nici odată nu a uzat de forță sau de arme spre a-și supune pe oameni, ci s'a străduit să-i conducă prin argumente și minuni la cunoașterea adevărului și la adevărata evlavie. El însuși ne învață astfel, zicând, că nu a primit dela Tatăl nici o putere lumească. Când Iudeii L-au părît la Pilat că El se numește pe sine împărat al Iudeilor și când Pilat L-a întrebat dacă El este împăratul Iudeilor, Hristos le răspunde așa, încât arată lămurit că El n'a avut nici o putere lumească pe pământ: «Impărăția mea nu este din lumea aceasta; dacă împărăția mea ar fi din lumea aceasta, slujitorii mei ar fi luptat ca să nu fiu dat prins Iudeilor; acum dar împărăția mea nu este de aici (Ioan, 18, 36). Pilat repetă: Astfel dar Tu nu ești împărat? și Iisus răspunde că da, dar numai prin mărturisirea adevărului: Eu pentru aceea m'am născut și am venit în lume ca să mărturisesc adevărul, zice Hristos, — și deci într'adevăr oare putea să mărturisească mai lămurit că nu a venit în lume pentru ca să exercite putere lumească?

Iar felul cum era puterea, pe care a conferit-o Hristos Apostolilor, mai bine se arată prin locurile Sfintei Scripturi, unde se vorbește despre aceasta. Dacă Biserica nu are altă putere decât cea pe care Hristos a dat-o ucenicilor săi și printr'inșii succesurilor lor, dacă din Sfânta Scriptură nu se poate demonstra că El ar fi dat ucenicilor săi altă putere de cât pe cea spirituală, apoi este zadarnică toată străduința unor ierarhi bisericești ca să demonstreze că ei ar putea exercita și putere lumească. Cea dintâi, și cea mai importantă putere, pe care o conferă Hristos Apostolilor săi este să propovăduiască Evanghelia pe întreg pământul și să boteze pe ceice cred (Mat. 18, 19), și este lămurit că puterea aceasta nu este altă decât cea spirituală. Puterea a doua, pe care Hristos o conferă Apostolilor și printr'inșii Bisericii este

puterea de a lega și a deslega: Adevăr zic vouă, ceea ce veți lega pe pământ va fi legat și în ceruri și ceea ce veți deslega pe pământ va fi deslegat și în ceruri (Mat. 18, 18). Unii s'au oprit la aceste cuvinte ale lui Hristos și au început să argumenteze că acestea se referă și la acțiunile lumesti. Dar aceasta este o argumentare fără de temei, deoarece însuși Hristos le răspunde prin următoarele cuvinte: Precum m'a trimis Tatăl pe mine, așa vă trimit și eu pe voi. Și zicând acestea a suflat asupra lor și le-a zis: Iuaji Duh Sfânt. Căroră veți ierta păcatele lor, vor fi iertați, iar căroră nu le veți ierta, nu se vor ierta (Ioan, 20, 21—23). Din acestea este evident că puterea de a lega și a deslega, pe care Hristos o conferă Apostolilor, se referă numai la păcate — așa că privește numai sufletele, iar nici decum corpurile, după cum observă în chip înțelept Ioan Gurădeaur.¹⁾ A treia putere conferită de Hristos Apostolilor este ca să poată săvârși Taina Euharistiei întru pomenirea sa (Lc. 22, 19), care putere într'adevăr nu poate fi numită lumească. Ultima — puterea referitoare la pedepsirea păcătoșilor — se amintește de către Ioan: cine nu ascultă de Biserică, să fie ca un păgân și vameș (Ioan, 10, 80). Prin aceste cuvinte se arată că Biserica nu poate aplica păcătoșilor nici un fel de alte pedepse, decât să fie excomunicați și excluși din comunitatea creștinilor.

Cât de departe era Hristos și Apostolii săi de ideia oricărei puteri lumesti se poate vedea din aceea că dâșii refuză în modul cel mai energic dela Biserică acest fel de putere și rețin pentru dânsa exclusiv puterea spirituală. Înainte de toate El însuși declină dela sine acest fel de putere și apoi zice învățăceilor săi că acest fel de putere se cuvine stăpânitorilor lumesti, iar nu lor: Domnitorii popoarelor le stăpânesc și cei mari întrebuințează putere asupra lor, dar între voi nu va fi așa (Mc. 10, 42—43; Luc. 20, 25). Hristos, prin observația aceasta împărtășește ucenicilor săi două adevăruri; primul că ei și succesorii lor trebuie să stea departe de orice putere și jurisdicție lumească și al doilea că puterea spirituală, cu cari sunt înzestrați, nu este puterea stăpânirii, ci a iubirii și modestiei, deoarece puterea lumească are datorita de a orândui afacerile externe, iar puterea spirituală conduce simțămintele interne ale inimii. Origen zice referitor la aceasta: «Sicut enim omnia carnalia in necessitate sunt posita non in voluntate, spiritualia

¹⁾ In Ioan. c. 20.

autem in voluntate non in necessitate, sic et principum spiritualium principatus in dilectione subjectorum debet esse positus, non in timore corporali.»¹⁾ Acelaş observă mai departe că persoanele preoţeşti nu sunt chemate de a stăpâni în Biserică, ci de a sluji Bisericii întregi.²⁾ Ieronim face aici deosebire între puterea domnitorului şi puterea episcopului aşa că : «quod ille nolentibus praesit, hic volentibus; ille terrore subiciat, hic servituti donatur; ille corpora custodiat ad mortem, hic animas servet ad salutem.»³⁾

Părinţii sinodului dela Efes au avut în vedere în chip deosebit această învăţătură a Sfintei Scripturi referitoare la caracterul puterii bisericesti şi din cauza aceasta accentuiază în hotărîrea prezentă că nu este îngăduit ca mândria stăpânirii lumesti să se furişeze sub chipul serviciului bisericesc. În condamnarea rostită asupra unor episcopi, cari s'au încercat de a exercita stăpânire asupra altor episcopi, deasemenea se poate vedea că ei aveau în vedere cuvintele Mântuitorului, adresate ucenicilor săi în privinţa întâietăţii. Vouă nu vi se cuvine numirea de Rabi, deoarece voi aveţi numai un învăţător, Hristos, iar voi toţi sunteţi fraţi. Şi să nu numiţi pe nimenea pe pământ Părinte, căci unul este Părintele vostru, cel din ceriuri; nici să vă numiţi învăţători, căci unul este învăţătorul vostru, Hristos. Iar celce este mai mare între voi, să fie vouă slugă, deoarece celce se mândreşte, se va umili» (Mat. 23, 8-12); dar au în vedere şi celelalte cuvinte ale divinului Învăţător, prin cari el exprimă egalitatea dintre ucenici: cine vrea să fie mai mare între voi, să fie vouă slugă; iar cine vrea să fie cel dintâiu între voi să fie tuturor slugă» (Mc. 10 43-44).

Ca complectare la comentarul nostru vom cita comentarul Arhim.-lui Ioan la acest canon: «În aceste cuvinte sunt exprimate două idei deosebite, întâiu că în administraţia bisericască nu trebuie să existe putere superioară astfel încât o Biserică provincială să se ridice asupra alteia, deoarece ele sunt egale între olaltă după puterea lor sfântă şi cu atât mai puţin este posibil ca această putere provincială să se ridice asupra tuturor Bisericilor provinciale, ale căror puteri, după orânduirea Sfinţilor Părinţi,

¹⁾ In Math, c. 12.

²⁾ In Isai, hom. VI.

³⁾ Ep. III, ad. Nepot.

trebuie să fie dela sine independente și inviolabile; al doilea că nici în puterea sacerdotală și nici în drepturile sale sfinte nu trebuie să fie nimic lumesc, ceea ce de loc nu corespunde spiritului său și activității sale, cum sunt: putere lumească, distincții lumești, întrebuițarea puterii lumești pentru scopuri egoiste ș. a. m. d. Deci atât de riguros mărginesc canoanele Părinților puterea bisericească și atât de departe era dela dânsii ideea ca un scaun episcopesc să poată stăpâni asupra întregii Biserici ecumenice!...¹⁾

Canonul 9.

După Scriptura inspirată de Dumnezeu, care zice: Fă totul cu chibzuință, celor rânduiți spre serviciul preoțesc se cuvine să se străduiască în modul cel mai deosebit ca, cu cea mai mare ambiție să chibzuiască cele de făcut. Deoarece ceice-și întrebuițează viața în felul acesta, nădejdea lor întru toate progresează și toate merg după dorința lor ca purtate fiind de vânt; și cuvântul acesta corespunde întru toate adevărului. Dar câteodată se întâmplă că vre-o mâhnire oarecare insuportabilă apasă mintea omului, îl neliniștește mult, îl abate dela voiața îndeplinirii datoriei și-l conduce să considere de fo-

1) Opul citat, II, 254—255. — Nu ni se pare superfluu de a menționa aici acel loc din Geschichte des Kirchenrechts von Ioh. Wilh. Bickell (Giesen, 1843), care lămurește doctrina noastră, cu atât mai vârtos că scriitorul lui este unul dintre istoricii dreptului bisericesc cu cea mai mare autoritate. Este vorba despre apostolatul lui Petru, — și după ce a citat toate locurile respective din Sfânta Scriptură, în cari se vorbește despre Petru, Bickell adaugă: „Vergleichen wir mit diesen Aussprüchen Jesu die andern Stellen des neuen Testaments, welche des Apostels Petrus gedenken, so wird auch hierdurch die allgemeine Bemerkung bestätigt, dass dieser Apostel, schon während Christus auf Erden weilte, in ausgezeichneter Weise hervortrat und späterhin wegen seiner hervorragenden Tätigkeit zu den angesehensten Aposteln gehörte; dass dieses Ansehen jedoch keineswegs als ein Primat bezeichnet werden kann, d. h. als eine vorzügliche amtliche Stellung, als ein Gewalt, mit welcher bei bestrittenen Fragen, namentlich des Glaubens, eine entscheidende Stimme verbunden gewesen und wonach dieser Apostel an der Stelle Christi als das sichtbare Oberhaupt der christlichen Kirche betrachtet worden wäre“. (I Bandes zweite Lieferung, herausgegeben nach dem Tode des Verfassers von Dr. Fried. Wilh. Röstel, S. 81 ff.)

lositor ceea ce este slab din firea sa. Am cunoscut că ceva asemănător cu aceasta s'a întâmplat preaevlaviosului și de Dumnezeu preacinsitorului episcop Eustatie. După cum se știe el a fost așezat în chip canonic; dar mai târziu, după cum dânsul spune, a fost turburat de către oarecari și s'a adus între împrejurări neașteptate, pe lângă aceasta însuși este foarte indispus la lucru, obosit de griji cauzate de serviciul său și deoarece nu a fost în stare să reziste vexațiilor inamicilor săi, a dat scrisoare de demisie din scaunul său episcopal în chip neînțeles de noi. El trebuia ca cu o orice preț, după ce odată s'a însărcinat cu grijile ierarhice, să supoarte până la sfârșit cu putere sufletească și să susțină fără privire la oboseală și cu voie bună să rabde sudorile, cari aduc răsplată. Și după ce s'a arătat a fi neglijent, ceea ce a provenit mai mult din pricina inactivității, decât din lenvire și îndolență, cucernicia voastră a hirotonit din necesitate pe preacucernicul și de Dumnezeu preacinsitorul fratele nostru și împreună episcopul Teodor să grijască de Biserică; deoarece nu se cuvenea să rămână văduvă și turmele Mântuitorului să petreacă fără păstor.

Dar fiindcă a venit la noi jeluindu-se, nu pentru cetate, nici pentru Biserică certându-se cu pomenitul, de Dumnezeu preacinsitorul episcop Teodor, ci spre a cere cinstea și numele de episcop; tuturor făcându-ni-se milă de bătrânul, socotind că lacrimile lui comune s'au făcut nouă, ne-am străduit să aflăm dacă dânsul a fost supus caterisirii legiuite sau dacă numai oarecari l-au acuzat de culpe spre a-i bârbi reputația. Și am aflat că el nu a comis nimic de felul acesta, ci, în loc de vre-o vină, a dat demisie. Drept aceea noi nu facem imputare cucerniciei voastre fiindcă ați hirotonit în locul lui pe menționatul, preacucernicul episcop Teodor, ceea ce trebuia să faceți. Prin urmăre fără a continua mult combaterea inactivității bărbatului, ci mai vârtos trebuind să ne fie milă de cel bătrân, carele este departe timp atât de îndelungat de cetatea în care a petrecut și de patria strămoșilor, am hotărît și dispunem că fără nici o opoziție i se cuvine numele și cinstea și comuniunea de episcop.

Așa însă ca să nu hirotonească, nici ocupând Biserica cu dela sine putere să liturghisească; ci numai dacă s'ar lua împreună, adică i s'ar da voie, de s'ar întâmpla, de către vre-un frate sau împreună episcop, după înțelegere și iubire în Hristos. Iar dacă veți voi ceva mai potrivit pentru el, ori acum, ori în viitor, aceasta încă va fi plăcut sfântului sinod.

(16 întâiu-al doilea; 10 Petru Alex.; 2, 3 Ciril Alex.).

— În Sintagma Ateniană acest canon se găsește afară de numărul canoanelor sinodului dela Efes și este pus separat sub titlul: «*Επιστολή της αβτης ογίας και οικουμενικής τρίτης συνόδου προς την εν Παμφυλία εδαρηή σύνοδον, περι Εδσταδίου, του γενομένου αυτών μητροπολιτου*» — «Scrisoarea acestui sfânt și al treilea sinod ecumenic adresată sfântului sinod din Pamfilia despre Eustatie, fostul mitropolit al Pamfiliei.»¹⁾ El se găsește separat de celelalte canoane și în ediția lui Beveregiu²⁾ și cea a lui Pitra,³⁾ deasemenea se găsește separat și în ediția rusească mai nouă a canoanelor.⁴⁾ În Corniciaia slavă la titlul acestui canon se spune: «acesta este canonul al nouălea.»⁵⁾ Deoarece în ediția prezentă vom să avem uniformitate, am citat acest canon ca pe canonul al nouălea al sinodului al III-lea ecumenic, în loc de a-l cita separat ca scrisoare a sinodului.

În canonul prezent al sinodului dela Efes chestiunea principală este scrisoarea de demisie — *βιβλίον παραίτησεως*, libellum abdicationis — pe care o poate da un episcop din scaunul său.⁶⁾ Ținând seama de importanța pe care o are cuprinsul acestui canon, la comentarul nostru al canonului vom da atenție următoarelor chestiuni: 1. ce fel de importanță are pentru dreptul bisericesc ortodox demisia, pe care o dă un episcop, mitropolit sau patriarh din scaunul său, și 2. cui trebuie înaintată demisia

¹⁾ II, 206.

²⁾ Synodikon, I, 106—107.

³⁾ Iuris eccl. gr. Historia et Monum. I, 520.

⁴⁾ Ediția din anul 1853, pag. 47—48; ediția din anul 1862, pag. 72—77; ed. din anul 1877, pag. 137—141.

⁵⁾ Ediția din anul 1787, I, 91.

⁶⁾ „*Παραίτησις* in conciliorum canonibus est, cum quis abdicato episcopatu, honorem nihilominus retineri cupit...“ Suicer. Thesaurus eccl. ex patribus gr. concinnatus, sub voce *παραίτησις*, tom. II, col. 580.

și cine este chemat, după canoanele bisericești, să primească această demisie ?

Canoanele Bisericii ortodoxe condamnă hotărît pe episcopul, mitropolitul sau patriarhul, care demisionează dela conducerea provinciei sale bisericești încredințată lui în conformitate cu dreptul legal — și dacă ar prezenta o demisie de acest fel, încețază de a fi episcop, în cel mai strict sens al cuvântului.

În sensul canoanelor bisericești respectivii, cari au fost aleși la un scaun episcopesc, aveau voie să demisioneze liber — dacă doreau, — dar trebuiau să facă aceasta *înainte* de sfințire, deoarece dacă această declarație de renunțare se făcea *după* sfințire, nu numai că nu era primită, ci celce perzista cu îndărătnicie pe lângă această declarație, era pedepsit cu excluderea din Biserică. Numai într'un caz putea fi primită declarația de acest fel și respectivul nu era supus pedepsei, dacă adică poporul și clerul unei circumscripții bisericești nu voia să primească pe episcopul, mitropolitul sau patriarhul trimis de către autoritatea sinodală legală.

În înțelesul canonului 17 al sinodului dela Antiohia nici un episcop nu avea voie să părăsească scaunul încredințat lui; dacă o face, va fi somat să-l ocupe din nou și dacă nici atunci nu vrea să se supună, ci persistă cu încăpățănare în demisia sa, se va despoia de demnitatea episcopescă și se va excomunica. Aceasta a fost norma generală a Bisericii. Zonara explică canonul acesta astfel: «Celce a fost chemat să cărmuiască o Biserică și părăsește serviciul încredințat lui să se excomunicе, adică să se considere a-furisit (*ἀκωνώνητος ἔσται, ἢ γοὺν ἀφωρισμένος*), pânăce nu și-l reocupă, iar dacă deloc nu vrea să se supună, să se excomunicе de fapt, cu excepția cazului, când sinodul întreg (*τρεῖς*) ar hotărî altfel în privința lui».¹⁾ După cum am spus, excepție se permitea numai la cazul, dacă clerul și poporul nu voia să primească pe cel ales. Canonul 36 apostolesc vorbește lămurit despre aceasta. Valsamon, comentând acest canon apostolic, zice: «Astfel acest canon dispune că dacă episcopul, carele este rânduit pentru povoduire (*χρηροδεσταν δέξεται διδασκαλικήν*), deneagă îndeplinirea datoriei lui încredințată, să se afurisească pânăce nu se hotărăște să meargă la locul ce i s'a încredințat. Dacă el va merge acolo, dar

¹⁾ Sint. At., III, 158.

poporul nu vrea să-l primească, în cazul acesta să se pedepsească cu afurisire clerul acelei localități, deoarece nu a știut să învețe poporul cum trebuia, fără considerare dacă clerul este vinovat sau nu în această chestiune. Pe lângă aceasta episcopul își păstrează demnitatea sa.»¹⁾ Deci episcopul numai în acest singur caz putea să-și păstreze demnitatea și numele de episcop, chiar și dacă nu cârmuia Biserica sa — altcum era caterisit în mod definitiv.

Această normă de bază a Bisericii, după care se caterisea episcopul, care-și părăsea scaunul încredințat lui de către autoritatea legală, fără să fi fost constrâns la aceasta prin cazul prevăzut în canonul 36 apostolic, a primit expresia cea mai bună prin canonul nostru al 9-lea al sinodului al III-lea ecumenic. Chestiunea, care a provocat emiterea acestui canon, ne arată în chipul cel mai lămurit, care era practica Bisericii vechi referitoare la părăsirea scaunului episcopesc și care canon trebuia să se aplice în viitor în această chestiune.

În ședința a VII-a a sinodului dela Efes s'a discutat chestiunea unui oarecare Eustatiu, carele era mitropolit în Pamfilia.²⁾ Acest Eustatiu, după cuvintele acestui canon (ori scrisoare adresată sinodului din Pamfilia), era slab la suflet și obosit fiind de luptele cauzate de apărarea drepturilor Bisericii și nefiind în stare să reziste vexațiilor inamicilor săi a dat sinodului său (celui din Pamfilia, care l-a instituit) scrisoare de demisie (*βιβλίον παρατήσεως*, libellum abdicationis) din scaunul primiepiscopesc al circumscripției Bisericii din Pamfilia. Sinodul a găsit de cuviință să primească demisia mitropolitului și în locul lui imediat a ales și numit pe altul, pe episcopul Teodor. Eustatiu, firește, a cerut informațiuni asupra consecințelor faptei sale — el a fost adică exclus și despoiat de demnitatea și funcțiunea sa de episcop. Însuși Teodor a compătimit situația lui Eustatiu, dar nu-i sta nici lui, nici sinodului în putere de a-l ajuta în oarecare chip.³⁾ Întrunindu-se sinodul dela Efes, Eustatiu, pe care-l apăsa foarte mult starea dejositoare, ce singur și-a creat-o, încurajat fiind de menționatul Teodor, s'a adresat sinodului ecumenic cu rugămintea

¹⁾ Sint. At. II, 49.

²⁾ A. S. E., II, 19 sq.

³⁾ Comp. Hefele: Conciliengeschichte, II, 212.

ca să i-se dea din grație cel puțin dreptul de a putea purta numele de episcop: *προσηλθε κλαίων, οὐ περὶ τῆς πόλεως, οὐδὲ τῆς ἐκκλησίας φιλονεικῶν τῷ θεοσεβηστάτῳ ἐπισκόπῳ θεοδώρῳ, ἐξαιτῶν ἕτερος τὴν τοῦ ἐπισκόπου τιμὴν καὶ κλήσιν*, — și cu lacrimi în ochi a cerut, nu să i-se restituie cetatea sau Biserica prea cucernicului Teodor, ci numai demnitatea sa și să poată purta numele de episcop.» Grația aceasta nu o putea cere dela sinodul Pamfiliei, deoarece sinodul ar fi trebuit să se acomodeze normelor existente și astfel nu ar fi putut să-i satisfacă cererea, — iar canonul spunea lămurit că episcopul, care și-a părăsit scaunul trebuie să se afurisească. Eustatiu bine știa acest lucru și din cauza aceasta s'a adresat sinodului ecumenic, carele singur are dreptul de a modifica hotărîrea unui sinod provincial în limitele canoanelor fundamentale. Sinodul ecumenic, punând la ordinea zilei cererea lui Eustafiu și desbătându-o în chip temeinic, a confirmat întru toate hotărîrea sinodului din Pamfilia și a recunoscut deplin legală consecința în care a ajuns Eustatiu prin procedura sa. Și deoarece voia să arate atitudine condescendentă față de starea umilă a lui Eustafiu și să-l ajutore în limitele posibilității, adresează o scrisoare specială către sinodul din Pamfilia și-i face cunoscut că, având în vedere cererea lui Eustatiu, îi permite să rămână în comuniunea Bisericii și să se bucure de numele și de demnitatea episcopescă. Și spre a arăta caracterul deplin excepțional al acestei hotărîri, precum și directiva, care trebuie păstrată în Biserică în cazuri similare, sinodul adaogă: «El trebuia ca cu orice preț — dupăce odată s'a însărcinat cu grijile ierarhice — să suporte până la sfârșit cu putere sufletească și să susțină fără privire la oboseală și cu voie bună să rabde sudorile, cari aduc răsplată. Și dupăce s'a arătat a fi neglijent, cucernicia voastră a hirotonit din necesitate pe.... Teodor să îngrijască de Biserică; deoarece nu se cuvenea să rămână văduvă și turmele Mântuitorului să petreacă fără păstor. Dar fiindcă Eustatiu a venit la noi jeluindu-se, nu pentru cetate, nici pentru Biserică,.... ci spre a cere cinstea și numele de episcop.... Drept aceea noi nu imputăm cucerniciei voastre fiindcă ați hirotonit în locul lui pe menționatul, preacucernicul episcop, Teodor,... trebuind să ne fie milă de cel bătrân,... dispunem că i-se cuvine numele și cinstea și comuniunea de episcop. Așa însă ca să nu hirotonească, nici să liturghisească.» După cum se poate vedea, în

fața Părinților dela Efes a fost lucru cu totul nou ca cineva să demisioneze din scaunul chiriarhal, și ei își exprimă mirarea față de această apariție — *ὄχι ἴσμεν ὅπως* și din cauza aceasta se și exprimă atât de riguros în scrisoarea lor despre Eustafiu și se pronunță măgulitor despre sinodul dela Pamfilia și despre hotărîrea lui, ca prin aceasta să motiveze caracterul excepțional al hotărîrii lor în această chestiune și să arate că hotărîrea aceasta are valoare *numai* pentru cazul de față și la nici un caz nu poate deveni normă pentru Biserică.

Unora li s'a părut că pe baza acestei scrisori a sinodului dela Efes se poate dovedi că printr'însa sinodul dela Efes a stabilit o *normă* și a dat episcopilor dreptul de a demisiona după plac din scaunul lor și totuși să nu fie excomunicați din cauza aceasta. Valsamon respinge energic afirmația aceasta, deoarece este falsă — *ὄχι ἔστι δὲ τοῦτο ἀληθές*; și spre a dovedi netemeinicia acestei afirmațiuni, ne atrage atenția că Părinții sinodului dela Efes au dat hotărîrea aceasta fiindcă voiau să se arate condescendenți și ceea ce s'a hotărît din condescendență spre a se atinge un scop momentan nu se poate invoca drept exemplu și a se considera de normă pentru viitor — „*Τὸ γὰρ ὑπὸ τῶν Πατέρων διορισθὲν, κατ' οἰκονομίας λόγον ὀρίσθη, καὶ οὐ χρὴ τὸ κατ' οἰκονομίαν διὰ τι χρήσιμον εἰσενεχθῆν, εἰς ὑπόδειγμα ἐκλεσθαι, καὶ ὡς κανόνα κρατεῖν εἰς τὸ ἐξῆς*“¹⁾). Canonul sinodului dela Efes ne arată în chipul cel mai lămurit că *βιβλίον παραιτήσεως* (libellum abdicationis) dată de episcopi, mitropoliți și patriarhi era necunoscută de către sinodul dela Efes, că acest fel de demisie era considerată ilegală și aducea cu sine privarea de demnitate, și chiar și după sinodul dela Efes se condamna fapta aceasta, prin urmare și astăzi în practica bisericească trebuie să se considere drept ilegală și să se pedepsească canoniceste, deci episcopul, care-și părăsește scaunul și caută să se pensioneze fără a avea motiv acceptabil canoniceste, se va degrada. Acest lucru ni-l explică ce-l mai bine Zonara în comentarul acestui canon, pe care-l reproducem aici : »Din procedura această a sinodului unora li s'a părut a putea să deducă că episcopilor li s'ar fi dat dreptul să-și părăsească Biserica lor și totodată să-și poată păstra demnitatea arhierască. Mie mi se pare însă că tocmai contrarul se poate deduce: anume că

¹⁾ Sint. At II, 214.

în timpurile vechi ceice renunțau la eparhia lor, pierdeau totul ce posedau mai înainte și după demisie nu mai aveau nici un drept episcopesc și nu se mai puteau numi episcopi. Căci dacă a ființat obiceiul ca celce renunță la eparhia sa să se bucure și pe mai departe de drepturile arhieresti, apoi de ce se îndreaptă Eustatiu cu lacrimi în ochi către sinod și-l roagă să-i permită ca cel puțin să poată purta numele de episcop și demnitatea episcopască și de ce scrie sinodul special în această chestiune sinodului din Pamfilia? Din scrisoarea aceasta se vede mai vărtos că demisia, înaintată de către un episcop din scaunul său, avea de consecință pedepsirea, și nici nu s'a dat astfel de demisie, deoarece în scrisoare se spune că demisia aceasta s'a dat în chip necunoscut Părinților și că dânsul (Eustatiu), dacă odată și-a asumat cărmuirea ierarhică, ar fi trebuit să o conducă mai departe cu energie sufletească fără considerare la oboseală și cu voie bună ar fi trebuit să rabde sudorile, ceea ce i-ar fi adus răsplată îmbelșugată. Iar împrejurarea că până atunci nu exista obiceiul de a renunța la scaunul chiriarhal mai bine se vede din mirarea exprimată de către sinod din acest prilej: »a demisionat în chip neînțeles de noi«, — se exprimă Părinții. Dânsii ureau să spună numai că le este inexplicabil cum s'a putut întâmpla un lucru sau altul, de care au fost surprinși, ori pe care în genere nu-l cunosc — dacă însă chestiunea era dintre cele de rând, nu s'ar fi produs nici o mirare. Iar adaosul Părinților că el ar fi avut datorita de a exercita până la sfârșit cu putere sufletească cărmuirea ierarhică, dacă odată și-a asumat-o — dovedește că demisia din purtarea de grijă ierarhică obligatorie nu numai că nu este permisă, dar este chiar interzisă și se condamnă¹⁾.

Conceptia Părinților dela Efes asupra demisiei, pe care un episcop o poate da din scaunul său, obține confirmare prin canonul 3 al lui Ciril al Alexandriei. În canonul acesta se vorbește despre un oarecare Petru, carele era episcop al unei cetăți din circumscripția Antiohiei și a demisionat din scaunul său, pentru ceea ce a fost caterisit. »El zice că scrisoarea de demisie« — citim în acest canon — »nu a dat-o de bună voie, ci de nevoie și de frică și de amenințarea oarecărora. Dar, făcând abstracție dela aceasta, nu concordează cu legile bisericești ca persoanele pro-

¹⁾ Sînt. At. II, 209—210.

fești să demisioneze; deoarece dacă sunt vrednice de slujbă, să rămână în funcțiunea lor, iar dacă nu sunt vrednice, să se îndepărteze din slujba lor, dar nici de cum prin demisie, ci prin sentință¹⁾). Căpetenia Bisericii din Alexandria a văzut în această faptă o ilegalitate expresă și declară că necondiționat trebuie să aibă de urmare caterisirea și excluderea din comunitatea obștească; explicând aceasta așa că dacă cineva este vrednic să ocupe în Biserică oarecare situație ierarhică, trebuie să rămână permanent la acest loc, iar dacă nu e vrednic de această situație, trebuie înălțurat prin sentință bisericească, dar la nici un caz să nu i-se dea voie să demisioneze — indiferent dacă o face benevol sau prin constrângere. »Este ilegal« — zice Valsamon în comentariul acestui canon — »și cu totul împotriva instituțiilor bisericești ca persoanele profești să-și părăsască Bisericile« — *καὶ τοῦτο ἀνισχυρόν ἐστιν, ὡς μὴ τοῖς θεσμοῖς τῆς ἐκκλησίας ἀρέσκειν, τὸ παραιτεῖσθαι τοὺς ἱεροῦργούς τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν*²⁾).

Acelaș lucru îl găsim și în canonul 10 al lui Petru al Alexandriei. În canonul acesta se condamnă în cel mai hotărât chip ceice-și părăsesc scaunul chiriarhal, mai ales în cazurile când Biserica este în primejdie și o lasă la discreția inamicilor. În canon se citează cuvintele Apostolului Pavel adresate către Filipeni, carele a zis că mai de grabă ar vrea să moară și să fie împreună cu Hristos, totuși a rămânea încă în trup este mai folositor pentru voi³⁾ — și se condamnă ceice fug dela locurile lor chiar în clipele când trebuie să fie acolo spre a-și mântui turmele lor și a le conduce prin sfat, a le învăța și a le mângâia. La acești oameni, zice canonul, se referă mai bine cuvintele evanghelistului Luca, carele zice: «omul acesta a început să clădească, dar n'a fost în stare să săvârșască⁴⁾ și din cauza aceasta sunt demni de dispreț.⁵⁾

Această a fost practica Bisericii în această chestiune. Este ilegal și împotriva canoanelor bisericești de a demisiona — era principiul dominant și toți ceice demisionau în felul acesta și

1) Sint. At. IV, 359.

2) Sint. At. IV, 360.

3) 1²⁸-24.

4) 14³⁰.

5) Sint. At. IV, 30.

perzistau cu încăpăţănare, erau supuşi pedepsei în conformitate cu canoanele — adică erau caterisiţi şi afurisiţi.

În secolul al IX-lea întru câţva s'a îndulcit rigurositatea practicei de până atunci, deşi a rămas în fiinţă şi pe mai departe, şi demisia tolerată din scaunele chiriarhale nu a încetat a fi considerată ca o faptă contrară canoanelor. Canonul 16 al sinodului ținut la anul 861 în Biserica Sfinţilor Apostoli din Constantinopol încă atinge demisia episcopilor. Acesta propriamente pomeneşte despre demisia patriarhului şi, după cum se vede din actele acestui sinod, acel canon a fost dat din prilejul demisiei lui Ignatie, carele pe acel timp era patriarh al Constantinopolului. Sinodul, cedând împrejurărilor vremii aceleia, recunoaşte că în anumite condiţiuni se poate primi demisia înaintată, dar în acest caz, înainte de primirea ei, cu orice preţ trebuiesc observate oarecare condiţiuni prealabile şi adică demisia trebuie înaintată sinodului compeltine, carele trebuie să examineze cauza, din care s'a dat demisia şi apoi să fie primită sau respinsă: «*Χρη γάρ πρότερον τήν αίτιαν τοῦ μέλλοντος τῆς ἐπίσκοπῆς, ἐκδιώκεσθαι, κανονικῶς ἐξεταζομένην εἰς πέρας ἄγεσθαι*, — întâiu trebuie săvârşită ancheta canonică asupra cauzelor, pentru cari respectivul vrea să renunţe la episcopie.» Acestei proceduri i se dădea atenţie riguroasă şi cu nici un preţ nu era permis să se numească titular nou pentru scaunul chiriarhal, dacă nu se constata din ancheta sinodală riguroasă că se poate primi demisia celui ce este încă în viaţă. Dar Părinţii sinodului şi în acest caz se pronunţă foarte aspru asupra respectivilor (ceice-şi dau demisia), considerându-i pentru fapta lor mici la suflet şi vrednici de dispreţ. Valsamon, comentând acest canon, zice: «*Πολλάκις τινὲς ἐπίσκοποι διὰ ἐπὴρλείας πρακτορικῆς, ἢ διὰ ἐπιθέσεις γειτονοῦντων, ἢ δι' ἀνοποταζίαν λαοῦ, παρητοῦντο ὑπὸ μικροφυχίας τὰς οἰκείας ἐπισκοπὰς*, — «mai de multe ori episcopii, ori pentru frica de guvernatorii despozi, ori fiindu-le frică de năvălirea vecinilor, ori din cauză că poporul nu-i asculta benevol, își părăsesc fără curaj episcopiiile lor.»¹⁾ Consecințele demisiilor date în felul acesta, dacă sunt primite după examinarea cauzelor, întru nimic nu se deosebesc de consecințele fixate prin canonul 9 al sinodului al III-lea ecumenic și prin canonul 3 al lui Ciril al Alexandriei față de per-

¹⁾ Sint. At. II, 697—698.

soanele, cari au demisionat: «ὁ τοιοῦτος τῆς τοῦ Ἐπισκόπου τιμῆς τε καὶ ἀξίας ἀλλοτριωθήσεται παντελῶς — unul ca acesta se va despoia desăvârșit de demnitatea și autoritatea episcopoească», adaugă Părinții sinodului întâiu-al doilea, vorbind despre celce, a cărui demisie a fost primită. Așadară nici în acest, nici în alte canoane ale Bisericii ortodoxe nu se găsește nici un cuvânt despre vre-o retribuție împreună cu această situație. Toate canoanele nu spun nimic altceva decât numai că acești episcopi să se caterisească și să se afurisească. Altcum canonul menționat al sinodului întâiu-al doilea vorbește numai despre necesitatea eruării cauzelor demisiei cuiva și adică: «din cauza împerecherii și turburării, ce se întâmplă în Biserica lui Dumnezeu», după cum zice canonul — dar altfel rămâne în deplină armonie cu canonul lui Ciril al Alexandriei și cu altele, cari tratează despre chestiunea aceasta, după cum observă corect Valsamon: «canonul acesta nu spune nimic altceva decât numai aceeaș ce spune canonul lui Ciril al Alexandriei.»¹⁾

Suntem nevoiți să credem că pentru mulți era lucru convenabil să demisioneze din scaunele lor chiriarhale, când nu le mai plăcea sau după ce s'au bucurat îndeajuns de plăcerile acelor (scaune) și din cauza aceasta încercau să motiveze demisiile cu orice preț și firește să înlăture dela cei demisionați consecințele stabilite de canoane. Valsamon a observat aceasta și-i combate energic cu autoritatea canoanelor bisericești în comentariile Nomocanonului în XIV titluri — și răspunzând celorce se străduiau să apere teoria demisiei, referindu-se la oarecari exemple din practica bisericească, dar mai ales la canonul greșit interpretat al sinodului al III-lea ecumenic, zice: „Οἱ δὲ λέγοντες, οφείλειν ὡς κανόνα τὴν περὶ τῶν παραιτήσεων μακρὰν συνήθειαν κρατεῖν, οὐ καλῶς λέγουσι· μακρὰ γὰρ συνήθεια ἄγραφος οὐ κρατεῖ, ἐνθα ἔγγραφον νόμον, ἢ κανόν· ἐναντιοῦται — ceice afirmă că demisiile obișnuite de timp îndelungat trebuiesc să aibă valabilitatea canoanelor, nu vorbesc bine, deoarece obiceiul, care a fost în ființă timp îndelungat nu are nici o valoare, dacă contrazice legilor sau canoanelor».²⁾

¹⁾ Sint. At. II, 696.

²⁾ Sint. At. I, 89. „Qui autem dicunt longam renuntiationum consuetudinem, perinde ac Canonem, valere debere, male dicunt Longa enim non scripta consuetudo non valet, quando legi scriptae vel Canonis adversatur.“ ap. Beverg Synodikon. I, 357.

Ar fi superfluu de a vorbi despre chestiunea cui să se înainteze demisia în cazurile hotărîte de canoane. În privința aceasta numai un singur răspuns poate exista. Nu numai legea pozitivă, dar și mintea naturală și sănătoasă ne învață că numai celce este în situația de a da cuiva ceva, este și în situația de a lua acelaș lucru: «celce are dreptul de a da ceva, are și dreptul de a-l lua, celce nu poate da, nici nu poate lua,» citim în instituțiile lui Iustinian.¹⁾ În scrisoarea canonică, adică în canonul 9 al sinodului dela Efes citim că Eustatiu a înaintat sinodului din Pamfilia *β.δ.λι.ων παρατησεις*, scrisoare de demisie din scaunul său chiriarhal și această demisie s'a primit din partea sinodului. Deasemenea în scrisoarea sinodală, respective în canonul 3 al lui Ciril Alexandrineanul, se vorbește despre Petru, care a înaintat asemenea demisie sinodului din Antiohia, carele, primindu-o, l-a caterisit. Atât Eustatiu cât și Petru au fost numiți de către sinod, primul de către cel din Pamfilia, iar al doilea de către cel din Antiohia. Către aceleași sinoade se adresează ei când își dau demisia. Dânșii procedează în chipul obișnuit, deoarece cine are dreptul să dea, acela este îndreptățit și să ia, sau dela cine s'a primit ceva pe cale legală, aceluiaș trebuie să i-se și înapoieze legal ceace s'a primit — alffel de procedură este anomalie. Eustatiu a primit scaunul său chiriarhal dela sinodul din Pamfilia și aceluiaș sinod îl remite spre a dispune după cum va găsi de bine; Petru a primit scaunul său chiriarhal dela sinodul din Antiohia și demisia și-o înaintează aceluiaș sinod. Demisiile lor, abstrăgând dela împrejurarea că sunt legale sau nu, sunt cu totul reglementare, fiind înaintate autorității, care singură are competența de a hotărî asupra lor. Așa dară dacă o demisie nu se înaintează autorității competente, e fără nici o importanță, e nulă, și nu poate fi considerată drept demisie, deoarece autoritatea în drept nu are cunoștință de ea și prin urmare nu este în stare de a pronunța o hotărîre asupra ei. Nu cunoaștem nici un caz în istoria bisericească, când vre-un episcop, care voia să demisioneze din scaunul său; și-ar fi înaintat demisia la altă autoritate, afară de cea sinodală, astfel de cazuri nici nu puteau proveni, deoarece nici o altă autoritate, afară de cea sinodală, nu putea să primească demisia unui episcop, în conformitate cu principiul general, pe care l-am menționat mai sus. Prin urmare numai autoritatea

¹⁾ Instit. I, — XIII, 6.

sinodală, sau ca să ne exprimăm mai precis, numai autoritatea, care a instituit pe cineva întru episcop, mitropolit sau patriarh, poate fi judecător asupra unui episcop, mitropolit sau patriarh și numai aceasta poate pronunța o hotărâre asupra demisiei înaintată de respectivii și nici o altă autoritate nu este în drept de a primi sau de a nu primi această demisie.

Cea mai bună mărturie despre aceasta ne oferă atitudinea Părinților dela Efes avută față de sinodul dela Pamfilia, care sinod a caferisit pe Eustațiu. Sinodul ecumenic, cu dreptul său suprem, nici pe departe nu și-a asumat dreptul, care în această chestiune se cuvenea sinodului competente. El confirmă în chip solemn hotărârea sinodului dela Pamfilia, ca singurul și întru toate competente a hotărâi asupra mitropolitului demisionat — și cu toate că în urma puterii sale, ca autoritate supremă a Bisericii, putea să modifice hotărârea sinodului inferior și putea să o anuleze, totuși nu-și permite acest lucru, deoarece prin aceasta ar fi violat ceea ce era garantat prin lege pe seama respectivului sinod, deci ar fi violat sfințenia, de care nimeni nu are voie să se atingă. «Voi ați procedat,» zic Părinții sinodului adresându-se membrilor sinodului din Pamfilia, — «în conformitate cu rânduijala hotărâită... noi nu facem imputare cucerniciei voastre... ci trebuind să ne fie milă față de cel bătrân, am hotărât că fără nici o opoziție i se cuvine numele și demnitatea de episcop, iar dacă voi acum sau mai târziu veți voi ceva mai potrivit pentru el, aceasta încă va fi plăcut sfântului sinod,» — cu alte cuvinte, noi îi permitem aceasta din condescendență și din grație — aliceva nu-i putem da, deoarece trece peste limitele competenței noastre; numai voi aveți cădere de a hotărâi asupra episcopului, pe care voi l-ați ales, voi singuri sunteți chemați de a da o hotărâre într'un chip sau altul, și acest drept al vostru nimeni nu-l poate lua, deci nici chiar noi, cari alcătuim suprema autoritate în Biserică și deținem astfel de putere, peste care nu există altă în Biserica întreagă.

Așadară nici puterea de Stat, care după canoane are dreptul de a participa la alegerea întâistătorilor bisericești, a episcopilor, mitropoliților și patriarhilor, fără sinod, factorul prim și principal al alegerii, nu poate primi și hotărâi asupra demisiei, pe care un chiriarh bisericesc o înaintează din scaunul său.

Autoritatea de Stat are dreptul său legal, după canoane, de

a participa la instituirea episcopilor și mai ales la instituirea episcopilor supremi, mitropoliții, și patriarhii.

Ce importanță are această participare? La comentariul canonului al 4-lea al sinodului I ecumenic am văzut că poporul și episcopii participau direct la alegerea chiriarhilor. Exclusiv ei aveau dreptul acesta. Cu timpul Biserica a recunoscut și pe seama autorității lumești participarea la alegerile bisericești și adică, după cuvintele lui Socrate, din motivul că autoritatea lumească arăta atâta zel în interesul înfloririi Bisericii și atâta zel pentru progresul Bisericii, precum de multe ori nici chiar la popor nu se putea observa.¹⁾ Dreptul acesta propriamente a fost recunoscut pe seama autorității lumești atunci când aceasta a devenit creștină. Constantin uzează deja de acest drept; dar în ce fel de sens și cu ce scop? Spre a înlătura eventualele disordine iscate din prilejul alegerilor și spre a asigura observarea canoanelor bisericești. «Nullis se electionibus S. S. interposuerat Constantinus, nisi ut dissensiones compesceret, canonesque suaderet observari», citim la Eusebiu.²⁾ Aceasta era norma generală în Biserică. Când antiohienii au ales pe Eusebiu de chiriarh al lor, Constantin le scrie și le recomandă să observe sfintele canoane, sfințenia cărora nimeni nu o poate viola.³⁾ Constantin a voit să abuzeze de dreptul atribuit lui de către Biserică și a dispus în mod arbitrar ca Gheorghe să ocupe scaunul episcopesc al Alexandriei. Atanasie cel Mare îndată i-a reproșat caracterul potrivnic canoanelor al procedurii sale. «Cur», scrie el, «cum se ecclesiasticum canonem curae habere praetextit, omnia contra canonem facit? Ubi enim ille canon, ut e palatio mittatur is, qui episcopus futurus est? — Dacă vrea să se numească apărător al canoanelor Bisericii, de ce lucrează întru toate împotriva canoanelor? Unde este canonul, după care palatul trimite pe celce trebuie să fie episcop?»⁴⁾ La alt loc același Părinte zice: «Postulandos esse episcopos cleri populique votis, non, vi intrudendos, contra civium voluntatem, — Episcopii să se aleagă de către cler și popor și la nici un caz

1) Hist. eccl. V, 2.

2) De vita Constant. III, 60, 61, 62.

3) Id. ib.

4) „Ποῖος μὲν κανὼν ἀπὸ παλατίου πέμπεται τῶν ἐπισκόπων“, Epist. ad solit.

să nu fie impuși prin forță împotriva voinții poporului.»¹⁾ Valentinian a participat la alegerea lui Ambrosie al Mediolanului, în focmai ca și Constantin, cu rol de intermediator și păciitor. În popor s'a născut neînțelegere pe cine să pună în scaunul episcopesc al Mediolanului devenit vacant și după o lungă discuție s'au înțeles cu toții, în urma inspirației divine, după cum spune Socrat, în persoana evlaviosului Ambrosie: «Episcopis, qui aderant, videbatur haec consentiens populi vox divinitus sane emissa.»²⁾ Dar Ambrosie încă nu era botezat și ezita să ocupe locul oferit. Valentinian, la care s'au adresat cu toții, a trebuit să soluționeze chestiunea, iar dânsul a scris clerului și poporului că el în această alegere întrevede voința lui Dumnezeu și nu vede existența vre-unui motiv, care ar împiedica sfințirea lui.³⁾ Teodorit expune și mai bine acest eveniment și arată ce fel de importanță atribuia Valentinian dreptului său de a se putea amesteca în alegerea chiriarhilor. Când poporul și clerul nu se puteau înțelege pe cine să aleagă de chiriarh al Bisericii lor, sinodul se adresa împăratului, rugându-l, ca cu înțelepciunea lui să se declare în favorul unuia sau altuia dintre candidați. Împăratul le-a respins cererea și considerând că nu este cătuși de puțin competent în această chestiune, le evocă în memorie canoanele bisericești și zice că dânsii trebuie să cunoască mai bine decât el pe cei vrednici: «Concilium contendit ab imperatore, ut ipse, utpote sapientiae et pietatis insignibus praeclare exornatus, episcopum deligat. At ille: Major est haec provincia, quam quae viribus nostris sustineri queat. Proinde vos divina repleti gratia et illis splendore illuminati, multo melius hoc episcopi deligendi negotium transigetis...»⁴⁾ Când au ales pe Ambrosie, împăratul a salutat pe noul episcop și a recomandat să-l sfințească îndată. Aceeaș opinie asupra drepturilor lor ne arată: Teodosie când Nectarie a fost ales episcop

1) Ep. ad orthodox. — Comp. Socrat. Hist. eccl. II, 5.

2) Socrat. Hist. eccl. IV, 5.

3) „Valentinianum de re gesta faciunt certiore, qui populi admiratus consensum, opusque Dei ratus, quod factum fuerunt, significat episcopis ut voluntati Dei inservirent, jubenti, ut illum ordinarent. Nam deum potius, quam hominum suffragium tulisse“. I b.

4) Theodoret. Hist. eccl. IV, 6.

al Constantinopolului,¹⁾ Arcadie la alegerea lui Ioan Gurădeaur,²⁾ Teodosie II la alegerea lui Nestorie.³⁾ etc... In genere vedem că autoritatea de Stat a participat în primele secole ale Bisericii la alegeri, dar exclusiv numai pentruca să se observe exact canoanele bisericești și pentruca procedura de alegere sinodală să fie obligatorie în Statul înreg.⁴⁾

1) Soerat Hist. eccl. V, 8.

2) Chrysostomus cleri pop. lique suffragiis electus " Soerat. Hist. eccl. V, 2. — „Postquam populus et clerus suffragium suum contulisset, etiam imperator astipulatus fuit, et qui Chrysostomum adduxerent, emissit Convocavit etiam Synodum, ut ea ratione venerabiliorem redderet illius ordinationem.“ Sezomen. Hist. eccl. VIII, 2. — Comp. Theodoret. Hist. eccl. V, 25.

3) Soerat, Hist. eccl. VII, 29.

4) Aici menționăm locul respectiv din Petr. de Maer: De concordia sacerdotii et imperii (Paris, 1704), carele lămurește ceace am spus despre această chestiune: „Manifestum est omnibus qui in Ecclesia Dei sacerdotale officium administrant quae sunt illa quae in ordinatione episcopali et sacrorum canonum auctoritas et consuetudo ecclesiastica juxta dispositionem divinae legis et traditionem apostolicam jubeat observari. Videlicet ut pastore defuncto et sede vacante, unus de clero Ecclesiae, quem communis et concursus ejusdem cleri et totius plebis consensus elegerit, et publico decreto celebriter ac solemniter designaverit, legitimo episcoporum numero consecratus locum decedentis antistitis rite valeat obtinere, nec dubitetur divino judicio et dispositione firmatum quod ab Ecclesia Dei tam sancto ordine et legitima observantia fuerit celebratum. Haec sunt quae in Conciliis patrum statuta reperiuntur et comprobantur. . . . Juxta haec verba beati Cypriani ordinatos fuisse constat et legitima praefuisse universo populo deinceps omnes Ecclesiarum Dei antistites absque ullo consuitu mundanae a temporibus Apostolorum et postea per annos fere quadringentos. Ex quo autem christiani Principes esse coeperunt, eandem Episcoporum ordinationibus ecclesiasticam libertatem ex parte maxima permansisse manifesta ratio declarat. Neque enim fieri potuit, cum unus Imperator orbis terrae monarchiam obtineret, ut ex omnibus latissimis mundi partibus, Asiae videlicet, Europae et Africae, omnes qui ordinandi erant Episcopi ad ejus cognitionem deducerentur. Sed fuit semper integra et rata ordinatio quam sancta Ecclesia juxta traditionem apostolicam et religiosae observationis formam celebravit. Quod vero in quibusdam regnis postea consuetudo obtinuit ut consuitu Principis ordinatio episcopalis fierit, valet utique ad cumulun fraternitatis, propte pacem et concordiam mundanae potestatis; non tamen ad complendam veritatem vel auctoritatem sacrae ordinationis, quae nequaquam regio potentatu, sed solo Dei nutu et Ecclesiae fidei consensu, cuique conferri potest. Quoniam episcopatus non est munus humanum, sed Spiritus sancti donum, sicut ostendit Apostolus .. Unde

În privința aceasta nu găsim schimbare nici în veacurile de mai târziu. În secolul al VI-lea participarea autorității lumesti la alegere ni se arată deplin egală cu participarea poporului și a clerului. Ca exemplu menționăm pe Epifanie, carele, în scrisoarea sa adresată papei Hormisd, după alegerea și sfințirea sa scrie că la alegere au participat împăratul, împărăteasa, toți demnitarii de Stat, împreună cu clerul, călugării și poporul credincios: »Sententia et electione christianissimi principis Iustini et piissimae reginae, sequentiumque eorum, his quibus est bona conversatio et qui regiis honoribus sunt sublimiores, simul et sacerdotum et monachorum et fidelissimae plebis consensus accessit¹⁾. Împăratul Iustinian prin novella CXXIII a sa a hotărât ca să se aleagă trei persoane, dintre cari cel mai bun să se institue episcop la scaunul vacant: »Sancimus, quoties opus fuerit episcopum ordinari, clericos et primates civitatis, cujus futurus est episcopus, ordinari, mox in tribus personis decreta facere... ut ex tribus personis, pro quibus talia decreta facta sunt, melior ordinetur, electione et periculo ordinantis. — ὁ θελτικῶν χειροτονηθῆ τῆ ἐπισκοπῆ καὶ τῆ χειροματι τοῦ χειροτονοῦντος«. Dacă din întâmplare nu se găsec trei de cei vrednici, să se aleagă doi, ba chiar și numai unul, — dacă în timp de șase luni nu a fost ales nici unul, în acest caz, în înțelesul aceleiaș novele, se va alege celce din prilejul sfințirii ocupă locul prim: »Si vero non inveniuntur tres personae ad talem electionem opportunae, liceat decreta facientibus, in duabus et in una persona decretum facere. Si vero qui debent episcopum eligere, citius ipsa decreta intra sex menses non faciant, tunc periculo propriae animae, ille, quem competif ordinare episcopum, ordinet²⁾. După cum se vede Iustinian nu se gândește nici pe departe ca să-și usurpe pe seama sa vre-un drept

graviter quilibet Princeps delinquit si hoc suo beneficio largiri posse existimat quod sola gratia divina dispensat; cum ministerium suae potestatis in huiusmodi negotium peragendo adungere debeat, non praeferre.. Quae omnia non ideo dicimus quasi potestatem Principum in aliquo minuendam putemus, vel contra religiosum morem regni aliquid sciendum persuademus; sed ut clarissime demonstretur in re huiusmodi divinam gratiam sufficere, humanam vero potentiam, nisi illi consonet, nihil valere“. col. 1255—1257.

¹⁾ Epist. LXXII.

²⁾ Cap. I.

nou, care nu i s'a dat prin canoanele bisericești. În cazul din urmă ar fi putut chiar să-și atribue vre-un drept, — dar nici aceasta nu o face, deoarece nu vrea să violeze canoanele. Această hotărâre a sa și-o întemeiază pe obiceiul vechiu — »secundum priscam consuetudinem«. Hotărârea aceasta a lui Iustinian o găsim repețită în novella CXXXVII¹⁾. Poporul și clerul alegea trei persoane și primul episcop — metropolitanus, vel consecrator quicumque alius — trebuia să aleagă pe unul dintre ei. Împăratul, după cum se vede, nici nu visează că ar avea vre-un drept special în această chestiune, că ar avea dreptul de a-și impune pe candidatul său. El stabilește numai norma cum trebuie să aleagă poporul și clerul, iar asentimentul său îl dă în mod prealabil și norma aceasta o dă pentruca acest act sinodal să fie obligatoriu pentru toți cetățenii, întocmai ca și celelalte acte de Stat. Când mai târziu vre-un împărat voia să abuzeze de drepturile sale, în toate cazurile au fost condamnați și toate actele lor de acest fel, după ce au fost condamnate în urma unei cercetări temeinice, erau anulate. Iată un exemplu. Copronim, disprețuind canoanele bisericești, a impus de chiriarh al Bisericii din Constantinopol, cu încunjurarea alegerii legale, pe unul dintre favorișii săi, care deloc nu s'a distins prin evlavie. Poporul și clerul s'a răsculat contra violării acestui canon, condamnând fapta aceasta și numindu-o tiranică: »Sacri ordinis quendam nactus, cui et nomen cum ipso idem et eadem fidei sententia erat ei, prosclestum facimus! ecclesiae curam administrationemque committit. Non patrum electione, non synodi examinatione non denique canonico suffragio atque decreto, sed tyrannica potius potestate, antistitem ipsum consituens²⁾. Și după timp scurt împăratul este nevoit să-și revocă fapta și s'a mulțumit să-și vadă pe amicul său — patriarhul,

¹⁾ Sancimus, ut quoties usuverit episcopium ordinari, convenient clerici et primores civitatis cui ordinandus est episcopus: et propositis sanctis evangelis super tribus personis psephismata fieri, et quemque ipsorum jurare secundum divina eloquia et ipsis psephismatibus inscribi... ea sane observatione quae autnea a nobis dicta est, et in talibus personis earumque electione observanda, ut ex tribus ita electis personis melior eliquatur electione et iudicio ordinantis. Novel. CXXXVII cap. II. — Comp. Codic. lib. I. tit. III. 1. 42. — Dispoziția aceasta a lui Iustinian a intrat și în Vasilicale. Lib. III tit. I. cap. 8.

²⁾ Vita et gest. inclit. m. Stephani, pag. 15.

în palatul său, lipsit însă de orice jurisdicție în Biserică. — Și alți împărați au încercat să acapareze din prilejul alegerilor drepturi, cari nu li se cuveneau, dar încercările lor totdeauna eșuau¹⁾.

Prin urmare participarea autorității de Stat la alegerea episcopilor, mitropolișilor și patriarhilor avea caracter de control, ca așezămintele bisericești să fie apărate de violări și caracter de ratificare din partea puterii lumești a actelor sinodale, cari, firește, au fost întreprinse în conformitate cu prescripțiunile așezămintelor bisericești. Iar spre a arăta că participarea aceasta avea astfel de caracter, vom cita aici o mărturie cu autoritate. Când se face instalarea patriarhului Constantinopolului, una dintre persoanele cu cea mai mare autoritate, cari funcționează atunci, zice: «Puternicul și cucernicul nostru stăpân și împărat și marele și Sfântul Sinod Te invită pe Sfinția ta să ocupi marele tron al patriarhatului Constantinopolului.» Pe baza acestor cuvinte unora li s'a părut posibil a demonstra că cuvintele acestea au sensul că împăratul numește pe patriarh și că sinodul are rol de al doilea rând, secundar și, când s'a pus în discuție demisia patriarhului din scaunul său, au afirmat că demisia depinde de împărat și el singur are dreptul să o primească, independent de sinod. Simeon Tesaloniceanul²⁾ spre a înlătura explicarea falsă a cuvintelor citate, în cunoscuta sa operă «Despre sfințele lucrări» zice că rolul împăratului în această chestiune este de a funcționa ca executor al hotărârii sinodale și aceasta nu o face în urma liberei lui voințe, ci în urma autorității, pe care i-a conferit-o Biserica în calitate de apărător și protector al său: «Testantur (haec verba), quod imperator, non a se ipso, sed quae synodus statuit, simul cum synodo pronuntiat, et solum ministerium hic praebet. Quam propter nugantur quidam rerum no-

¹⁾ Intre altele compară: Evagr. hist. eccl. V, 1.

²⁾ Despre fericitul Simeon, carele a fost arhiepiscop al Tesaloniciului în secolul al XV-lea, istoria ne-a păstrat mărturia că a luptat ca un erou împotriva turcilor pentru independența turmei sale și că a fost apărătorul ortodoxiei față de încercările eterodosșilor de a amăgi pe fiii Sfinței Biserici și de a-i conveni la doctrinele lor false. Asupra operelor lui și asupra însemnătății lor vezi: G. Cave: *Scriptorum eccl. historia liter.* Genev. 1705. Saec. XV, p. 76. — Compară asupra lui: *Notitia ex Leone Allatio in Diatriba De Georgiis*, in *Migne Patrologiae Cursus completus*, Patrologiae gr. ed. Lat. LXXVII, 537 sq.

varum inventores, invidia impuls, cum dicunt, imperator creat patriarcham. Nullo modo id facit imperator, sed synodus ministrante pio imperatore, non tantum quoniam defensor est, et imperator unctus ab ecclesia, sed etiam ut cooperetur, et ministret, et diligat, et firma conservet, quae ad ecclesiam spectant, — cuvintele acestea arată că nu împăratul este celce hotărăşte singur, ci împreună cu sinodul şi în spiritul hotărârii sinodului, iar el contribuie numai cu colaborarea sa. Prin urmare greşesc ceice inventează această inovaţie şi conduşi de invidie, vreau să dovedească că împăratul numeşte pe patriarh. E sigur că nu împăratul este celce face aceasta, ci sinodul, iar împăratul conlucrează în urma evlaviei sale şi nu numai în calitate de apărător al Bisericii şi de împărat uns, ci şi pentruca prin ajutorul lui şi prin participarea lui să apere şi să dea obligativitate generală acţiunilor bisericeşti.»¹⁾ Mai departe, lămurind pe ceice-şi bazează afirmaţiunea lor, că împăratul numeşte pe patriarh, pe împrejurarea că cu prilejul instalării împăratul remite patriarhului toiaşul, le spune că împăratul nu-l remite dela sine, ci ca mandatar al Bisericii, dar după aceea i se închină şi îi sărută mâna: «Non igitur creat illum patriarcham, neque illi dat aliquid, sed operi jam facto consentit et obsequitur. Clarum est enim, quod nihil ei dat, sed potius ab eo accipit, et veluti minister est rerum ecclesiasticarum; nam cum electo sacram virgam propria manu tradidit, ad eum accedit, et illi caput inclinatum, et aperit, et sicut moris est, benedictionem accipit, osculaturque electi patriarchae manum. Clarius adhuc patet, imperatorem nihil illi dare, sed haec facere ut ostendat se amore in ecclesiam ferri et demonstret se ecclesiam honorare, non ut ecclesiae imperret, — nu numeşte dânsul pe patriarh şi nu-i dă nimic, ci îşi dă consimţământul pentru actul îndeplinit şi i se supune. Că dânsul într'adevăr nu-i dă nimic, ci că dimpotrivă primeşte dela acela şi că funcţionează în calitate de colaborator la afacerile bisericeşti, se vede lămurit din împrejurarea că dânsul, remiţând celui ales cu mâna sa proprie sceptrul sfinţit, se apropie de el, îşi înclină capul înaintea lui şi descoperindu-l, primeşte binecuvântarea şi sărută mâna patriarhului ales, conform obiceiului. Din aceasta se vede şi mai

¹⁾ De sacris ordinationibus, cap. LXXI (al. CCXXVI), ap. Migne, Patrol. gr. ed. Lat. tom. LXXV I, col. 746.

clar că împăratul nimic nu-i dă aceluia, ci îndeplinește acestea spre a arăta dragostea ce o nutrește față de Biserică, că cinstește Biserica și că nu stăpânește peste Biserică.»¹⁾

După această mărturie a fericitului Simeon Tesaloniceanul e superfluă orice vorbă despre importanța puterii de Stat la instituirea chiriarhilor. Toată participarea consista în aceea că puterea de Stat își exprima în mod solemn asentimentul referitor la hotărîrea sinodului și prin aceasta dădea actului respectiv caracter obligatoriu pentru Statul întreg.

Prin urmare răspunsul la întrebarea, pe care am pus-o la acest comentariu al nostru dela canonul 9 al sinodului al III-lea ecumenic, adică dacă puterea de Stat, care participă la alegerea chiriarhilor, poate să primească prin puterea sa fără de sinod demisia înaintată eventual de către chiriarhi dela scaunele lor și să decidă asupra ei, independent de ceilalți factori participanți la alegere, așadară independent de sinod, — răspunsul la această întrebare, în conformitate cu normele de drept ale Bisericii ortodoxe precum și cu practica bisericească din ființă, care a fost confirmată în cursul tuturor veacurilor, nu poate fi, afirmăm, de cât negativ.

Așadară, după dreptul Bisericii ortodoxe, nici un episcop, fie de orice treaptă ierarhică, nu poate să-și dea demisia din scaunul încredințat lui, iar dacă și-o dă, încetează, în sensul strict al cuvântului, de a fi episcop, adică pierde toate drepturile cuvenite lui după canoane în calitate de episcop, chiar și dreptul de a purta numirea de episcop, — dacă cumva nu i-se dă acest drept din urmă în chip excepțional și din grație de către autoritatea canonică în drept — și în consecință scaunul său rămâne definitiv vacant ca și când ar fi murit și astfel se produce sedisvacanța canonică normală, căreia trebuie să i-se pună capăt imediat, dar cel mai târziu în curs de trei luni, prin alegerea și instalarea unui episcop nou. Iar asupra demisiei înaintate poate să decidă legal exclusiv numai autoritatea, care a conferit respectivului scaunul chiriarhal; după drept sinodul alege și numește pe cineva pentru un scaun chiriarhal oarecare, deci numai sinodul singur este îndreptățit a primi sau a nu primi demisia înaintată, iar puterea de Stat în această afacere participă numai cu cât a participat la numirea respectivului în scaunul chiriarhal.

¹⁾ Ib. cap. LXVIII (af. CCXXVIII) Migne. tom. cit. col. 747.